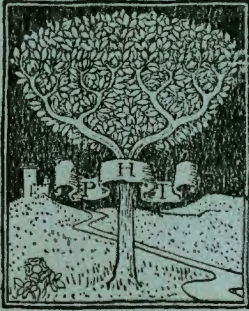

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1920

UTGIVEN

AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

D:R S. HILDEBRAND

ÅRG. XXI.

HÄFT. 4.

Följande av samfundets skrifter utlämnas åt *ledamöter i samfundet* efter rekvisition hos sekreteraren, adr. Kungl. Biblioteket Stockholm 5, till nedannämnda pris:

- Svenska autografsällskapets tidskrift, Del I, n:r 1, 3, 7—12 årg.**
1879—1888, (h. 2 o. 4—6 saknas), per n:r kr. 3.
- Svenska autografsällskapets tidskrift, Del II, n:is 1—12 årg. 1889—1896, 340 sid.),** lämnas fullständig till nedsatt pris av kr. 18.
- Lösa häften för 3 kr. för varje häfte; dubbelhäftet n:is 11—12 för 6 kr.
- Ex. tryckt på *bättre papper* (därav några få fullständiga årg. äro tillgängliga) jämte *Register* till delarne I och II, även på *bättre papper* kr. 45.
- Personregister** till delarne I och II (44 sid.) kr. 6.
- Personhistorisk tidskrift:**
Årg. I (1898—1899) h. 1, 3 o. 4 à kr. 3:75 (h. 2 slutsålt).
 › II (1900) h. 1—3 à kr. 3:75 (h. 4 slutsålt).
 › III (1901) h. 4 kr. 3:75 (h. 1—3 slutsålda).
 › IV (1902) — årg. XIX (1917) à kr. 15 per årg.

Handlingar, utg. genom samfundet:

- I. S:t Nikolais kyrkas i Stockholm vigselbok, 1. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.), utg. af F. U. Wrangel kr. 9:—
- II. En adlig och furstlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.) kr. 4: 50
- III. Släkten Aminoff (slutsåld).
- IV. Klosterfolket i Vadstena af C. Silfverstolpe (168 sid.) kr. 9:—
 D:o d:o tryckt i *bättre papper* (i få ex.) kr. 15:—
- V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6+87 sid.) med 31 porträtt; ingår i Personhist. tidskr. årg. III h. 3 o. årg. IV h. 1—4.
- VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102+24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt. Erhålles gm C. E. Fritzes bokhandel, Stockholm.
- VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.) . kr. 6:—
- VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt); ingå i årg. VI h. 3—4 och årg. VII h. 4.

Ny serie:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905 af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår i årg. VIII h. 3—4.
2. Kalmar regementes chefer 1623—1907 af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingår i årg. IX h. 3—4.
- Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 à kr. 3.
3. Register till Personh. Samfundets porträttsamlingar årg. I—III (1906—08); ingår i årg. XI h. 2—4 och XII h. 1—2; även separat kr. 6.
4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff. kr. 6.
5. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar kr. 9.
6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval, utg. af C. M. Stenbock; ingår i årg. XIV h. 2—3
7. Olof och Caroline Wijks porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XV h. 4.
8. Grefve Reinhold von Rosens porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XVI h. 1—2.
9. Namnlistor över officerskårerna vid svenska s. k. mäningsregementen till häst och ståndsdragoner under stora nordiska kriget av V. Hamilton, C. H. Kreüger och E. Leijonhufvud; ingår i årg. XVIII h. 1—2.
10. Namnlistor över officerskårerna vid svenska s. k. mäningsregementen till fot under stora nordiska kriget av E. Leijonhufvud kr. 15:—

Några Rosenhaneana.

Den Rosenhaneska manuskriptsamlingen på Uppsala Universitetsbibliotek, vilken till större delen hopbragts av statssekreteraren Schering Rosenhane d. y., innehåller som bekant ett betydande antal brev och handlingar rörande släktens skilda medlemmar. Synnerligen rik är den på brev till och från Schering Rosenhane d. ä:s barn. Handlingar rörande släktens äldre medlemmar äro färre och huvudsakligen av ekonomisk natur.

Av en eller annan anledning har det Rosenhaneska arkivet på Haneberg, vilket innehåller en icke obetydlig samling papper tillhörande släktens stamfader, Jöran Johansson, dennes son Johan Jöransson och sonson Gustaf Rosenhane, undgått Schering Rosenhane d. y.

Huvudparten av dessa papper utgöres av brev till Gustaf Rosenhane, koncept och utkast av hans hand och handlingar rörande hans ekonomi. Man skulle väntat att däribland finna något, som kunde bidraga till att skingra dunklet kring pseudonymen Skogekiär Bergbo. Detta är emellertid icke fallet.

Jöran Johanssons papper röra uteslutande jordaskiften och ekonomiska förhållanden. Av mera allmänt intresse äro Johan Jöranssons, vilka här nedan meddelas. De bestå av ett brev till honom från hans moder, Märta Nilsdotter Bölia, daterat Näsna den 23 januari år 1593, två brev från honom till hans hustru, Karin Arp, det ena daterat Lübeck den 19 oktober 1610, det andra Stockholm den 22 och 23 september 1614, samt en dagbok för tiden från den 10 november till den 9 december år 1600.

Brevet från modern är skrivet under hans studie- och vandringstid i Tyskland, vilken tog sin början år 1588 och varade till år 1596, fränsett ett kortare avbrott år 1591, då han under fyra månaders tid vistades hemma hos modern på Torp.

Brevet till hustrun av år 1610 förskriver sig från den resa, han i juli månad det året företog till Lübeck på Karl IX:s befallning för att underhandla med ärkebiskopen av Bremen. Under-

handlingarna drogo ut på tiden, och först i slutet av november återkom han till Sverige.

Dagboken är från hans beskickning till Narva år 1600. I juni sändes han dit jämte Karl Henriksson Horn, Jöran Klasson Stiernskiöld och Peder Nilsson för att underhandla med zarens sändebud om fred och om möjligt förbund med Polen. De ryska sändebuden infunno sig emellertid icke, och tiden förnöttes med fruktlösa underhandlingar med vojvoden på Ivangorod. I början av december kallade hertig Karl, som under tiden anlant till Reval, sina kommissionärer tillbaka. Deras sista uppgift hade varit att utverka lejd för en beskickning till Moskva.

Märta Nilsdotter till Johan Föransson.

Moderlige helsor för sent mz gud ten alzmectig nu och altid til förrende. Kere son Jahan, tin helsa, lifzsunhet och lychsamma welmåge hörer jag altid gerna, än doch, kiere Jahan, dhu kan well thenkia min suaghet, men så tackar jag gierna gudh, at jag ähr wid dagelig helsa. Så wet jag tin skriffuelse för någon tid sedan, och dhu tackar mig för thz jag haffuer sent tig til honda, och ther hoss bethr thu mig, at jag skulle något för skaffa tig til winther kost, så war sådant bestelt för ähn jag fich thit breff, effther then rådth och läghenhett som på färde ähr, nemliga som thu finner wti Joen Jönssons breff, som ähr järn, smör, bochskin. Men nu haffuer jag för nummit at mester Abraham bliffuer hitt kallat til Suerige mz thz alra snaraste. Ther gud will man kunde skaffa tig något till honda, så wet man icke huæm man skulle skriffua godzse till, ty jag förnimer genom then höglärde mansens skriffuelse sampt och tin så at han haffuer warit tig för een god måälzman. Där thu ändeligen lenger will wara vte, så kan jag inthz skicka tig till honda, för än man weet huæm skall leffuerera. Mig synes, kiere Jahan, at thz wore gott thu komme hem thz snaraste som thu kunde. Men, kiere Jahan, thu haffuer altid skriffue mig till, och thu för undrar, at jag icke skriffuer tig till, så gör jag thz alti gärna, när jag seer min lägenheet, och skräff jag tig till näste dagen för jull i Decembr., men doch förmälte jag icke om thin winter kost, för ty Joen war icke till steds. Ey heller wiste jag huad som wt sent war. Kiere son, huad myckit merr ähr till at skriffua låther man thz bestå, men jag hoppas at thu skall uara så betenckt at thu skulle weta både mit bästa och thitt, och her vthinnan må thu handla thz wisligaste som gudh giffuer

tig nåden till. Nu ware så thenna gången och will her mz haffua
 tig aff itt moderligit hiärta i gudz beskyd och beskerm befallat
 till lifff och siäll och gör well, see tig wisslig för och skynda tig
 heem.

Datum Näsna then 23 januarij 93.

Låther alla nashullta boor helsa tig mz monga 1000 goda
 natter och dagar.

Johan Föransson till Karin Arp.

Hiertans käresta hustru, gudh alzmectigh beware eder och
 vår käre lille son sampt vår hele wårnatn ifrån all skada till siäl
 och lijff. Jagh kan eder kärlighen icke förhålla, att thet giorde migh
 ondt, att Jöran Floor kom hijt vthan breff, hwarför skreff iagh til
 eder och her Oloff och berättade, huru iagh med stoor trängtan
 wänte dageliga effter breff och goda tiender ifrån eder. Samme
 breff sände iagh till Tälle och skreff far kiere och Skytten till med
 thet samme. Skeparen lade vth then 16. Nu i dagh kom Lorenz
 Kruse hijt med ett lijtet bref ifrån eder och itt ifrån Töris, hwar
 aff iagh seer, att thet är något när så tilgångit som iagh gissade,
 nemliga att j haffwen skriffwidt med Engelbrädt och han är ännu
 intet hijt kommen. Män iagh hade wist trodt att j wid thenn
 tiden skulle haffwa waridt hoos s. Margrethe, effter som f. skreff
 mig till långo sådan, att han wille taga eder emot Michelzmässan
 med sigh tijt och mente, att iagh skulle komma tijt medh. H. K. H.
 iagh war något otäligh i samma breff, synnerligen i thet iagh skreff
 till h. Oloff, endoch iagh icke kunde giffwa eder någon skull, effter
 iagh wist trodde, att j intet skulle haffua waridt hema then thid
 Floren drogh, therföre will iagh nu sända thetta till Tråminne
 effter, om skeparen till ewentyrs ännu är ther qwar, effter han
 haffwer ingen wind haft, på thet j icke skolen få något bekymmer
 aff thet förra breff. Gudh är mitt witne, att iagh intet gärna will
 bedröffwa eder, antingen med breff heller annat, effter iagh wäl kan
 märkia, hward sorg j haffwen thet förvthan, och synnerliga merker
 iagh thet nu aff thetta edert breff, att j haffwa få wäner, som eder
 besökia eller trösta, hwarken skylle eller oskylle, ther aff iagh wäl
 förnimma kan, huru stoor eder sårgh och bedröfwelse är. Män
 iagh beder eder h. k. h. att j bidie gudh om styrkio och stadig-
 heet och förlåte eder på honom, ty med mäniskior är thet så
 owist, ath man aff them snarare lijder förtreet och harm, än man
 spör hos them någon tröst eller bijstånd. Therföre måste man slå

all sorgh och bekymmer ur sinnet, och när thet icke kan gå så som en thet gärna såge, att man thå låter thet gå som thet kommer och förtöffwa bättringh med tålmodh. Jag haffwer i thenne sâmmar och höst så sörgt och harmats, att iagh min tidh här så onytteligen medh bægges våra stora sorgh och skada skulle förslita, män iagh haffwer thet med min sorgh intet kunnat förändra, vthan iagh måste likawäll bliffwa her qwar och samka flere gråå håår, till thess iagh kan få besked, then wij och nu dageligen förwânte, ty Lorenz Kruse säger, att Abram Spådt är j Calmar och är wântande med förste wind. Therföre beder och förmanar iagh eder h. k. h. att j och giffwe eder till fridz så bliffwer eder tiden så mycket stäckre. Iagh hoppas näst gudz hielp innan en stackot tidh komma till eder. Gud alzmectigh giffwe iagh måtte finna eder och vår k. lille son vthi gott beholl, thet wore min störste glädie. Then drömen i haffwen haftt är wist en ond dröm, men på drömmar måste en Christen människia intet lijta. Gudh kan alt ondt affwânda, när wij honom ther om troligen bidia. Gudh beware eder och vår k. lille gosse. Iagh förmodhar, att thet skall ingen fara haffwa. Iagh skall inthet heller afflåta att bidia gudh seent och bitida, att han oss må barmhertigheet wisa och icke med grömhet straffwa will. Iagh wille så gärna mycket skriffwa, män iagh är owiss, om thet kan koma till eder, och ther till måste iagh strax sända till Trâminne, om skeparen kunde wara ther qwar. Iagh befaller eder h. k. h. sampt vår k. och endeste lille son sampt vår hele wårdnat vthi gudz beskydd. Han ware hoos eder och tröste eder och låte oss snart fina hwarandra med helsan.

aff Lybeck den 19 octobris 6 o. 10.

D. a k m Joh. Jöransson.

Utanskrift:

12.

Till min h. k. hustru, den ädle och wälbördige fru Karin till Torp thetta — — kärligen 19 oktobris med hans frijs genom haak.

[Början saknas.]

— — — — — migh tilsäga framdeles, her om kunnen i så beställa det bästa i förmå. Det är ondt att haffwa nära gran-

nar, som man skall lijggia i trätto med, det görs doch slät intet behoff. Lagh och rätt, öffwerhet och gode män kunna wäl jämka och döma oss emillom och wij bliffwa granar och goda wäner, såsom christit folk ägnar och bör. I dagh eftermiddagh haffwe wij waridt på musterplatzen alt till mörkt bleff, och bleff der föga vthrättat denne resan, utan wij måste än flere gånger komma till hopa. Så förhoppas migh, att på mitt folk och hästar skall ingen bruk finnas. Om Töris kan koma till Tälje marknad, så kunde han få köpa oxar der och eliest sända migh bud om alla handa. Hans Jönsson i Vthambra är dödh och sönerna hans willa haffwa hemanet. Den gripensta bonden slipper mögligen ifrån sin husbonde och dee som haffwa börjat i Miölstad wele räkna sig något till, iagh wet icke huru det hänger i hop. Kunde han ryckia hit, wore det gott, hwar och icke, så kan det wäl bliffwa bestält på en annan tid. Gudh beware eder h. k. hustru och alle de oss kiere äre.

aff St. den 22 septembris 1614.

På baksidan:

Iagh kunde intet kartek finna som lijkt war, där före sänder iagh sådant, som iagh fan. Iagh haffwer bestält något emot denne siukdommen hoos Staffwan, män han är nu bort dragen. Kommer han igen, så fåår iagh wäl något. Iag sänder eder en byssa tiriak, hon kostar 1 dl. Om i bruken den för barnen, så tager lijtet i sänder, det är krafftigt tygh. Låter icke swijnen komma in i trädgården igenom badstugu farstugun, wore bättre slå den ena dörren slätt igen. Om dyngian skall kiöras, så låter köra på samma åker, som de körde i sommars, iagh will att gödningen skall fölias åt. Glömer och icke den plogen, som skall till humblegården, att boskapen först ligger der på, som iag tilförene haffwer skriffwidt och eder hampetäppa, will och smöras igen, der till doger det, som ligger wid färehuset. Gudh hjälpe mig hem, huru glad skulle iagh wara. Her beställer iag slät intet annat än nöter mina kläder och förstörer mina pengar. Skriffwer suar om kiortlarne. De, som äre her, doge intet annat än till under kiortlar. Om iag finge något gott friskt atlask, skall iag thå tagat? Swarer och huru mycket mål. Gud beware eder. Gud beware och alla.

aff Stok. den 23 septembris 1614.

Johan Föranssons dagbok den 10 nov.—9 dec. 1600.

1600.

10. lade våre örlich skep och et lybiskt skepp till siös.
11. Novembrbris drogh Peder Nilzson sin koos och Stigh med honom.
12. låpp en Ryss öffwer ijsen ifrån Iwanogard, sade sigh wara en — — och en kannegiutare, kommen vthur Clostret Pet-schåw till Obodar, ther han någon tid warit, för än han drogh till Iwanogard. Orsaken hwij han lop: at han bleff fångat aff wojwoden och känd för en annan Ryss med samma nampn, Gregori, som ifrån storförsten rymd war och wojwoden hade fåt befallning till att upfråga och antasta. När han några dagar hade warit fången, fick han löfftesmän och kom vth; män effter wojwoden är så tyranisk fructade han sig för pijna och förlop för then skull sin borgen. Item sade han, at wojwoden skulle haffwa sagt: hade iagh wetat, at hertigh Carl icke hade welat giffwa storförsten Narwen, sa hade iag länge wille haffwa hafft thet inne wel 3 resor i sommar, allena iagh hade hafft storförstens tilstånd.
13. Kom breff ifrån Hans Brachel och Hendrikson om knectarne.
14. Skreffwe wij honom swar och förordnade thijt 40 man aff Anders Nilzsons fenika. Item förordnade wij Erik Andersson med the 50 han hade till at förlossa the 46, som äre på Wäsenbergh och skreffwe Helge Bengtson till om spannemål, han skulle sända hijt. Item sände wij then Ryssen åt Råwel sampt then Ryske skomakaren, som för någre weckor med hustru sijn (kommen war) och skreffwe wij Greffwe Moritz och Ewert ther om till, item att the wille förskaffwa knectarne sin koos, thenne dag låpp en våre knectar öffwer.
15. Skreffwe wij F. N. till om knectarne, huru många hijt äre komne och huru många wij ännu dageligen förwänte, item huru många wij sände till Lais och Wesenbeck och at wij gerna wille blifwa aff med the som här icke behöffwes för fetalielösen skull.
Item skreff iagh Petro till om förlåsning, om hans hampa, om skeparen och pinken, att knectarne måtte snart koma hädan, om wojwoden, om Ryssens bekiennelse.
18. War Sparren och Påwel öffwer, finge sådan swar, som the pläge giffwa, at tälken war icke tilståds.
20. Breff ifrån P. Nilsson.

22. Skreffwe wij till Claus Düker, Hans Bremen på Joros, Clemet Didriksson på Hake och Jochim Wester, at the skulle oförsumligen låta komma in all then spanemål the i förråd haffwa.
22. War Påwel och sporde, om the wille swara eller ej. The sade, at the wille wist swara innan 4 dagar, bode at wij skulle haffwa tolemod, thyt war långt, som tälken är.
24. War the öffwer och lete fråga, hwij icke theras köpmän måtte draga till Råwel. Swarades efter m. m. at man icke war skyldig at göra them ther på någon synnerligh besked, effter wij icke fåå wete orsaken, hwij the under tiden sin side tilslute. Doch hwar the thet endeliga wete wille, så skulle the koma ihogh, hwad them sagt bleff, när handelen första gången aff H. F. N. förbuden bleff. Item frågas aff hwad betenkiande the H. F. N. påst förneka pass emot all bruk och sedwane.
25. Skreffwe wij F. N. till, hwad swar tälken fick: att oss tycks wara onödigt och fåfängt här längre töffwa, om the tiender som hördes i från Dorpt. Iagh s. at iag hade fåt hans breff, at iag tillförene hade skriffwidt honom till, att iag nu något starkare, tordez likwel icke draga uth allena, eheller wille the släppa migh, wänte god besked ifrån honom, på hwilken iag sätter mitt hop.

Thesse breff med Fredrikson.
26. Kom Stigh hijt med breff ifrån F. N. at wij skulle begäre frij leide för sändebuden.
28. Sändes Sparren och Pryssaren öffwer at spöria, hwad betänkiande thee haffwa med thet swar the skulle giffwa oss på vår skriffwelse then 7 novembris giffwen. Swarades såsom tilförene, at een tålk war sjuk och then andre war icke nu komen, när han kommer skulle strax swaras.
1. Decembris spordes genom Sparren, hwij the icke wille swara effter förnämbligen intet annat lydde än om påsten, och att wij för thenne upholning skull intet länger kunne töffwe.

Swarades, att wij må draga när wij wele. Wi töffwe icke hota them ther mäd, om påsten är lå[n]gosidan swarat, at H. F. N. haffwer låffwat sändebud och ingen påst, likawist haffwer Måns Olson warit ther, nu måste för then skull sändebuden koma; och när the stege vth, sade tälken: thet wåre wäl bäst at sändebuden komo, thet han och råda wille.

2. Skreffwe wij honom till, at effter wij förmene thet han oss uppehåller then ene tiden till then andra, så kunne wij och icke länger liggia här fåfänge vthan wil begiffwe oss till H. F. N. igen, dock effter hans zar så hårdt ther på trenger, at F. N. sändebud skola koma till Muskow, så haffwer H. F. N. thet bewiliat, på thet at H. F. N. vthur ingen måtto skall synas giffwa orsak till någon widluftighet och osämja, hwarför begiäre wij, at han förskaffar H. F. N. sändebud frie pass och skrifteligh leide till att draga ther in och tillbakar igen, när them synes vthan någon förhindrigh och uppholdnigh, och at the ther inne bliffwe holdne som fullmyndige frie sändebud ägnar och bör och at theras påster och tienare måge passera ther ifrån och till H. F. N. och åter hijt igen, så ofta thet kan behöffwas och the thet begäre.

Thäruppå swarades, att thee förundrade, hwij hans F. N. sådant begärade, effter thee intet annat wijste än wänskap, och hans zar hade ingen lejde begärat för sine store sändebud, therfore kunde H. F. N. icke heller någon leide wänta för sine.

7. förmiddag kommo wij till Murhoff och skreffwe effter P. A. Han kom till oss och drogh strax in igen.
8. rijde wij in för dagh, talade F. N. med oss och sporde om allting. Fröken Margareta siuk.
9. kom Karl Henrikson till H. F. N.

Sam. A:son Hedar.

Tvenne brev från Emilie Flygare-Carlén.

Meddelade av

Sune Hildebrand.

De båda breven, en gåva till Kungl. biblioteket år 1920 av apotekaren Axel Östergren, Herrljunga, äro riktade till författarinnans broder *Salomon Adrian Smith*, f. 1795, d. 1856, apotekare i Karlskrona. Det första brevet är skrivet kort efter hennes förste makes, doktor Axel Flygares fränfalle i febr. 1833, det andra år 1842 efter avslutandet av romanen »Rosen på Tistelön». Brevtexterna äro i fråga om stavning troget återgivna efter originalen, endast kommateringerna har reglerats och bruket av stora bokstäver inskränkts.

Lju[n]gby Köping et Össjö^{*}
den 24 febr. 1833.

Min Älskade Bror,

Min Älskade Maka — är icke mera, och den olyckliga Emma har öfverlevfat det qvalfullaste lifvet kan bjuda oss.

Natten till den 10 somnade han in den longa sömnen, efter en sedan i höstas långsamt tärande sjukdom, dock gick han uppe och ömsom låg till sista stund och var veikan förut borta på en lycklig instrument-förlossning samt andra sjukbesök. Gud Min Älskade bror vad jag lidit. Dock har jag den ljufvaste tröst af det lungn och samling, hvarmed han förutsåg den nära förestoende viktiga momnet. Han talte ljufva ord för mig — till sista stund, och den kalnande handen tryckte så länge den förmodde det. Min — Gud — Gud — jag tackar dig, att jag blott en gong i min lefnad kan öfverlefva en sådan stund. — Mit bröst har lidit så grufligt och är så tryckt så tryckt — att jag icke tror, om det fortfar, jag går monga år efter min Flygare —.

^{*} I Sunnerbo härad, Småland, där de nygifta efter bröllopet d. 8 aug. 1827 bosatte sig. Doktor Flygare hade utnämnts till provinsialläkare i distriktet.

Som Du vet, är jag ensam på en främmad ort och endast främmad hjellp har jag — dock äro alla meniskior så goda emot mig — men Creditorerne sätter åt. — Bouppteckningen skedde samma vecka jag fått min Gubbe i sit hvilorum. Häradshöfding Thornerhjelm¹ skall taga afärerne om hand och har ställt det så att det blir Concors och att jag lagt in om urarfvagörelse — alt det lilla här fins skall gå till Creditorerne, och jag är alfvarligen tillsagd att ej röra det mi[n]ssta, ej en gong de reseräkningar som inväntas fron Sund[h]ets Collegium — alt anses som boetts egendom och jag får inte — så när var det de ville hafva begrafnings hjelppen med, men det har de blifvit underrättade om går till enkan enskilt. — Det går dock ej så fort att utfå denna, och pension börjar ej för än nästa år. I denna alt för brydsamma belägenhet beder jag dig Min Salmon låna mig 30 R Rgs. Min begrafnings hjellp går till 3 hundra Rs och således hoppas jag Du ej betviflar min redbarhet att, så fort dessa penningar inkomma, betala. Måhända Du undrar Min Älskade Bror, hvarför jag ej vänder mig till Strömstad, och jag kan ej sjelf förklara, hvarför jag tyckte det var lättare att vända mig till Dig — och så kan jag snarare få svar. Sorgbref till Schaar² medföljer — jag tror han även (?) skall deltaga i en så smärtsam epock af min lefnad. Jag har äfven en annan vigtig begäran till Schaar, som jag önskade Du *vid något tillfälle* ville föredraga. Det är om min son,³ han är nu på fjerde året och tycks hafva gott hufvud. Men då ett par 3 år till äro gongna växer han i fron min uppsigt och då har jag fron längre tid hyst den önskan, att kyrkoherden Schaar vill mottaga honom som pensionär — sådant är ju ej ovanligt i prästhus, och något hopp derom skulle mycket trenqilisera mig för hans framtid — i Strömstad vill jag alldrig uppfostra honom. — Nu lefväl min Älskade bror och trösta snart med några rader

din bedröfvade Emilie.

Älskade Bror — skaffa mig ett rec[e]pt för mit bröst, det är en onaturlig tryckning och en beständig häftig hjertklappning alt sedan den grufliga natten — åderlåt[n]ing har jag nyttjat utan framgong.

¹ Jonas Abraham Tornérhjelm, f. 1798, d. 1877, häradsh. i Sunnerbo hd i Småland.

² Claes Johan Schaar, f. 1788, pastor vid tyska förs. i Karlskrona 1828, prosts titel 1834, pröst i Villands hd 1852? Brodern Gabriel, f. 1793, blev pastor i Nätraby 1828, död 1834.

³ Edvard Flygare, f. $\frac{1}{12}$ 1829 i Strömstad, d. julnatten 1852.

Stockholm d. 9 Mars 1842.

Min älskade Broder Salomon.

Äntligen andas jag fritt. Det vill säga, jag har slutat min Ros på Tistelön. Frid vare med henne. Hon har nu vandrat ut i alla landsändar och äfven till Carlskrona. Till lilla svägerskan¹ — och bunden på det bokbindarn ej må stjåla bordt de dyrbara blad, på hvilka författarinnan tecknat sitt namn. Till yttermera visso och för att trösta Hilda har jag skickat några lösa blad att sätta i de förkomnas ställe.

Nå du har väl i »Allehanda» läst de gränslåter, hvarmed ett par Tyska tidningar behagat öfverösa mig, och den till följe der-av högst motiverade artikeln i Aftonbladet. Vid genomläsningen af de tyska resensionerne tänkte jag genast på vår vän Amén,² och önskade som ett Christligt sinne höfdes, att han ej måtte få gallfeber af harm. Men se nu tog Aftonbladet opp Allehandas notiser ur tyska bladen och det på ett sätt, så det var väl fara värdt, att Amén kunde dö under den angenäma njutningen att genomläsa en så snillrik artikel, hvilken slutar med att låta hela första delen utgöra en kjedja af trivialiteter.³

O det är förträffligt, det vittnar om smak och framför allt om

¹ Salomon Smith ingick 1834 äktenskap med Hilda Dorothea Hagström.

² Georg Fredrik Ameen, utgivare av tidningen »Najaden» i Karlskrona 1838 —52. Någon kritik av boken i »Najaden» finner meddelaren icke intill föreliggande brevs datum, men väl den 1 apr. 1842, då den lovordande omnämnes såsom ett av förfis bättre arbeten.

³ I Nyaste Dagligt Allehanda för den 26 febr. 1842 meddelades under »Literära notiser», att en »Sammlung schwedischer Muster-Romane» börjat utkomma på F. H. Morins förlag i Berlin och att början gjorts med fru Carléns »Kyrkovigningen i Hammarby». En annons hade influtit i »Allgemeine Zeitung», åtföljd av utdrag ur omdömen av tvenne tyska tidningar, »Der Pilot» och »Der Gesellschaft», vilka Allehanda i översättning bifogade. Den förra tidningen lovordade förfis djupa känsla, rika fantasi och säkra blick och förklarade sig vid en jämförelse mellan fru Carlén och Fredrika Bremer vilja giva den förstnämnda företrädet, den senare berömde förfis människokänedom och karaktärsteckning och ansåg bokens hjälte vara »en av de härligaste som någonsin ett fruntimmer skapat». — I anledning af denna notis i Allehanda innehöll Aftonbladet den 28 februari en försmädlig artikel, i vilken tidningen fann sin kollegas tilltag att ordagrant översätta och intaga »tvenne riktigt mustiga förläggare-puffar ur ett par obskura småtidningar i Tyskland» »riktigt roligt» och beträffande jämförelsen med fru Bremer utbrast: »O sancta Puffonia! Detta är dock verkligen något starkt». Fru Carlén tillerkändes av tidningen »ett av de främsta rummen såsom en författarinna av andra ordningen», under det att Fredr. Bremer stode långt över henne »i poesi och verkligt snille». Visserligen funnos stundom longörer hos den sistnämnda men aldrig trivialiteter, »varemot man har svårt att träffa på något annat i t. ex. den nyss utkomna, över 300 sidor starka, första delen av Rosen på Tistelön, när man hunnit förbi de 50 sidorna, där läsaren införes till den första bekantskapen med personerna».

harm mot det stackars Kab. Bib:² Ty som du vet hat[ver] Aftonblads redactören icke försmått att genom en af sina anhängare under fordna dagar visska åt den triviala författarinnan, att hon skulle vara välkommen, om hon trädde närmare.

De äro löjliga dessa tidningsredactörer, de stora som små.

Men så har du kanske läst, att Freja tog saken upp igen,² då Aftonbladet i en annan artikel strök öfver med hartassen och påstod med naiv uppriktighet, att alltsamman kom af det öfverdrifna berömet i de »Tyska puffarne»³. Är det ej ömkligt, att en författare skall lida för det utlänningen också vill hafva ett omdöme om samme författare. Gudskelof jag lägger saken icke vid mig. Ty jag erkänner de Tyska resensjonerna äro verkligen öfverdrifna i att upphöja mina förtjenster, å andra sidan har jag ännu icke skrivit något arbete som mindre innehållit trivialiteter än Rosen på Tistelön. Och därför få de skriva hvad de behaga, och det får gälla för hvad det kan.

Min öfvertygelse är, att jag har förtjenst af att hafva skrivit ett arbete, der jag börjat en *ny* väg inom vår litteratur. Jag har skilldrat menniskor i ställningar och förhållanden mindre romantiska än sanna. Jag har tecknat ett lif — som väl kunde förtjent en bättre penna — men jag har tecknat det varmt. Och sjelf njutit af att återkalla minnena från mina åtskilliga vistelser i Skärgården.

Få se hvad resensjonerna komma att förmäla, de äro dock små delar af den stora publiken. Och sjelf vet jag, att arbetet är värdt medgifvandet att författaren sträfvat till ett bättre mål än blott och bart *det att roa*.

² Det av N. H. THOMSON utg. *Kabinetts bibliotek af den nyaste litteraturen*, vars 7:e del utgöres av »Rosen på Tistelön» och i vilket »Fru F.» år 1838 debuterat med romanen »Waldemar Klein».

² Den 1 mars. Tidningen undrade, varför A. B. icke aktat för rovt att själv ur de »obskura» tidningarna hämta de mest minutiösa lovord, då desamma gällt Fredr. Bremer, samt om icke orsaken till tidningens omdöme kunde vara den, att fru Carléns arbeten icke voro tryckta på L. J. Hiertas förlag.

³ Den 4 mars upptog Aftonbladet den av Freja kastade handsken, tillbakavisade dess »vackra insinuation» och förklarade förebråelsen för partiskhet mot fru Carlén så mycket mera obefogad, som tidningen på det vänligaste sätt anmält alla hennes föregående romaner och jämväl nu hos förf. erkände en egenskap, som ingalunda vore allom given, nämligen stor fyndighet i att sammanhålla händelserna, var till kunde läggas »en mild och människovänlig ton, som genomgår det hela». »De ifrågavarande anmärkningarna», fortsätter artikeln, »hade också troligen uteblivit, om de ovannämnda puffarna ej varit alltför orimligt öfverdrivna och velat främställa fru Carlén såsom en författarinna av första rangen». Dock vidhåller tidningen sitt allmänna omdöme om romanens första del, särskilt att det hela skulle ha vunnit, om förf. på 100 sidor sagt detsamma, som nu genom »en mängd de mest obetydande och ofta tröttnande vardagligheter blivitt utspunnet till mer än 300».

Men nog om detta. Jag ville dock att du känner mina egna tankar.

Min Carlo¹ har varit bordta åt Örebro i en juridisk commisjon för enkegrefvinnan Tavast.² Just som han rest inträffade ditt bref. Han har nu att redogöra för hur han uppfyllt *din* commisjon och skall skriva derom i dag.

Ack hur tråkigt, hur odrägligt under den tiden han var bordta. Jag leddes öfver höfvan och hade ej lust att besöka någon enda af våra vänner. Gudskelof att det så sällan kan komma i fråga att Carlo skall resa bordt, ty det blefve för odrägligt. Jag som utan honom ej äger något nöje, någon trefnad. Smekmånaden varar allt gämt. Och ni som sjelfva ären så lyckliga i ert äktenskap vet hur mycke huslig sällhet är att prisa Gud för.

Min gosse är också snäll, frisk och flitig. Hvad jag tackar Gud som låtit mig behålla honom, detta minne och band mellan den förgångna tidens stormar och den närvarandes frid. Jag hoppas Edvard blir en duktig karl och gör heder åt det namn han som sista telningen af en gammal aktad gren bär. Han äger ingen släkting på manliga sidan af fadrens namn och knapt nog andra.

Nå men hvad säger du om Edwards giftermål,³ det var dock en serdeles syrris. Gud gifve hans Ada måtte passa åt honom och så smått kunna leda honom, så tror jag visst han som gift kan slå sig lika bra ut som han vore ungtkarl. Ty i Strömstad der de ha fisken, deras mästa föda, till så godt pris kostar ett hushåll ej så serdeles. Och Edvard tjenar ej så litet på sin Advocatur. Men, bevare Gud, då man tänker på hans nedgrafna talanger syntts det, att han kunde med någon sträfvan och drift haft det bättre.

Mamma⁴ finner sig ännu bra hemma. Jag har nyss skickat 25 R. och som jag hörde du äfven varit så snäll och tänkt på henne, har det väl nu för några månader ingen nöd. Men det blir väl knipa fram på våren igen. Gud låte den nya sonhustrun vara god och öm om mamma.

¹ Johan Gabriel Carlén, med vilken Emilie Flygare den 20 jan. 1841 trätt i äktenskap.

² Lovisa Albertina Tawast, f. Barck, † 1860, änka efter generalen, en av rikets herrar Joh. Henr. Tawast, † 1841.

³ Brodern Edvard Smith, f. 1803, d. 1868, v. häradsh., sakförare, gifte sig 1842 med Adamina (Ada) Fredrika Lovisa Dassau, f. 1819.

⁴ Margareta Smith, f. Stiegler, änka sedan 1830, d. 1850.

Med Wilhelm¹ skall det vara smått. Det säges, att Stigler helt och hållet är den magtägande. Hvad tiderna förändra sig och hvilket bedröfligt hus för de uppvexande barnen, flickorna serdeles.

Resa till Carlskrona, säger du älskade bror. Ack nej, det blir hvarken till Carlskrona eller till Dahlsland eller Strömstad. Ty Carlo har åter på bane någonting i *lagväg*, och det blir sommargöra, som ej medgifver en längre frånvaro för corecturläsningens skull. Vi få således bara fägn oss åt små resor. Men äfven de äro goda och nyttiga.

Från Gubben² hälsar jag hjertligt. Han är vid sitt *vanliga* på hälsans vägnar, och går upp och ned och berättar inrikeshistorierna som vanligt. Det är en hedersgubbe, men lite tråkig och enahanda. Carlos vänner tål han ej, därför sjunges den gamla trallen »om de der herrarna», som han ej kan med.³

Hur mår nu min söta rara Hilda och alla små grynen. Hälsa dem hjertligt gänte alla de dina från din vänfasta

Emili Carlén.

Jag får lite fruntimmers främmande på kaffe, därför har det väl ty vär, med bästa vilja att *icke* slarfva, ändå blifvit slarf. — Jag skulle ju ett viftande åt köket för att sedan få vara inne.

¹ Brodern Roger Wilhelm Smith, f. 1789, d. 1856, handl. och skeppsredare i Strömstad, g. m. Sara Margareta Stiegler.

² N. H. Thomson, i vars hus Ladugårdslandstorg 19 Emilie Flygare bott sedan hon 1839 flyttade till Stockholm och där hon efter giftermålet med Carlén kvarbode till 1842.

³ Carlén tillhörde det s. k. Frejakotteriet och var medlem av »Aganippiska brunnssällskapet».

”Regementets kalk.”

Av Hans Toll.

Förvisso erinrar sig många av denna tidskrifts läsare Snoilskys poem med ovanstående titel om de bägge enda överlevande av Västmanlands regemente: översten och kaplanen, som återsågo varandra efter hemkomsten från fångenskapen, varvid den senare medförde den regementets kalk, som han efter slaget vid Pultava grävt ner därstädes och som han på återvägen till hemlandet tog upp ur jordens skyddande gömmor. Hur vackert klinga ej den gamle kapellanens ord, när han beskriver, hur han för första gången fick återse det åt jorden lämnade depositum, vars rand omedelbart före slaget förts av honom med stadig hand till så många svenska krigares läppar:

»Befriadt från sin bädd af grus,
Jag såg det blänka vid det ljus,
Som steppens stjärnor sände.
Med hjältens krönte namnbokstaf
I glans ur sin Pultava-graf
Det dyra minnet rostfritt återvände.»

Detta vackra poem föll mig i tankarna, när jag uti »*Die Kunstdenkmäler der Prov. Brandenburg*» (VI, Teil I, pag. 145) läste följande beskrivning över en annan kalk, som tillhört ett en gång svenskt regemente och som hade undergått liknande öden samt i alla händelser vid bokens tryckning förvarades på egendomen *Fahnsfelde*, vilken sedan över ett halvt årtusende då var i ätten *von Pfuel's* ägo. Beskrivningen lyder som följer:

»En kalk, 24,5 cm. hög, enligt inskriften tillverkad i Sverige, av silver förgylld med det Pfuelska vapnet; därinunder orden: »Friedrich v. Pfuel Command. des 33 Inf-Regiments sonst Königl. Schwedisch leib. Regimts erkaufte 1817.» På foten är ett krucifix fastnitat; därpå följer vidare inskriften: »Geschenkt von dem Hochgeb. Grafen und Herren Gabr. Spens 1749, Zerschlagen den 12 Decbr.

1770. Hergestellt auf Befehl des Hochwohlgeborn Herrn Obrist und Ritter von Blixen 1771. Kam den 3 July 1790 mit dem Gefangenen Regimentspastor Werner nach Russland und ward geborgen von Ihm.»

Så långt beskrivningen. Givaren var greve Gabriel Spens till Engelholms fideikommiss i S:t Annæ kapell och Östergötland, f. 1712. Korpral vid livdrabantskåren, fick han 1749 $^{23}/_2$ fullmakt uppsätta fören. värvade regemente och var dess chef 1749—65. Blev fältmarskalk, † ogift 1781 $^{18}/_9$ på Engelholm. — Överste von Blixen var identisk med Conrad Christoffer, f. 1716 $^{22}/_7$ på Zastrow, naturaliserad svensk adelsman 1756 $^{1}/_4$. Samma regementes fjärde chef 1766—79; friherre 1772 $^{7}/_5$; generalmajor 1772; generallöjtnant 1776; † 1787 $^{2}/_4$ på Zastrow. — Regimentspastor Johan Elias Werner var 1789 med en del av regementet mönstrad på Sveaborg; omnämnes i rullan av 1790 (september) som fången men förekommer åter närvarande i rullan av 1791 och senare. Antagligen blev han fången vid Viborgska gatloppet (3 juli 1790). (Delar av stamregementet togo sedan ärofull del i slaget vid Svenskund).

Ytterligare detaljer torde måhända kunna erhållas uti ostpreussiska regementet Graf Roon's år 1902 utgivna historia, enär förstnämnda regemente förvandlades till detta. (Se Stockholmsbladet 1902, N:o 85).

Axel Setterdahl och Gustaf Karlberg.

Året 1919 skördade döden tvenne för genealogiskt och personhistoriskt arbete förtjänta forskare, nämligen komministern *Johan Axel Setterdahl* i Slaka av Linköpings stift och fil. doktorn *Gustaf Tiodolf Karlberg* i Älgå av Karlstads stift.

Av dessa har *Axel Setterdahl* haft den längsta arbetstiden. Redan på 80-talet började han lämna bidrag till det av Örnberg utgivna »Svenska Ättartal», och så småningom stego de av honom till detta verk meddelade släktöversikterna till inemot ett 80-tal. Till de mera i detalj utförda biografierna i Leijonhufvuds »Ny Svensk Släktbok» har han också skänkt rikliga bidrag i det att över ett tjugutal släktutredningar stamma från hans hand. Och även »Svenska Släkter» försåg han med bidrag, liksom han strött omkring sig uppgifter i en mängd andra biografiska verk. Odéns »Östgötars Minne» hade säkerligen ej blivit vad det är utan hans medverkan.

I ett särskilt häfte har han behandlat sin hustrus släkt, släkten Bursie, och skolkamraternas öden har han följt och frukten av sitt arbete har han tillägnat dem vid skilda studentjubiléer.

Det är givetvis dock i första hand Linköpings stift, som utgjort föremål för hans arbetsflit. Det visar de av honom tillsammans med komministern och regementspastorn Hans Nilsson i Eksjö utgivna Linköpings stifts matriklar från 1895, i vilka han författat de biografiska avdelningarna. Men ännu större förtjänst torde han ha inlagt om den ännu efter hans död pågående utgivningen av den nya upplagan av Linköpings stifts herdaminne, där hans namn vid sidan av prosten J. A. Westerlund ej torde utgöra blott och bart en skylt, helst han veterligen besökt stiftets samtliga kyrkoarkiv, innan deras äldre material samlats i Vadstena landsarkiv.

Inom samma område faller också den av honom efter mönster av Carl Sjöströms studentmatriklar utarbetade »Östgöta nation i Lund 1668—1913», som t. o. m. mer än dessa överflödar av släkt-tablåer vid sidan om biografierna.

Han har därjämte redigerat den av firman P. A. Norstedt & Söner utgivna Svensk Rikskalender.

Det är klart, att en präst med dylika intressen ej kunnat räcka till för andra uppgifter. Hans befordran blev därför ringa. Först vid 44 års ålder tillträdde han den komministratur, han ännu vid sin död innehade.

Gustaf Karlberg erbjöd redan som student en säregen typ. Ingen kunde undgå att lägga märke till den resliga gestalten under hans promenader runt Lundagård. Också visste varje student, vem »egyptologen» var. Det berättas, att han, som regelbundet lär ha läst 12 timmar om dygnet, dock kallats »lat» av sin ännu flitigare syster. Det ämnesval, han gjort för sina studier, egyptologien, var ju ägnat att åsätta honom ett särmärke. Han blev emellertid icke någon vetenskapsman utan inträdde omedelbart efter promotionen i det prästerliga ståndet, nästan hela tiden tjänstgörande som komminister i Älgå i västra Värmland. Åtskilliga arbeten med ämnen från denna trakt ha av honom befordrats till trycket, däribland en beskrivning av Älgå socken. Född i Kalmar har han också visat sitt intresse för fädernebygden genom att i kortfattad form utgiva nämnda stifts herdaminne och Kalmar i Lund studerande nation. Till hans biografiska arbeten hör också »Svenska släkten Lokrantz», som utkom 1906.

Setterdahl var vid sitt fränfalle nära 63, Karlberg hade nyss fyllt 50 år.

V. Lj—s.

En replik.

Vid första påträffandet i litteraturen av namnformen Ingrid Svenonis Olai för Chesnecopherus' moder reflekterade även jag ett kort ögonblick på att jämställa den med det från nutida landsmål i hembygden mig så välkända uttrycket »Ingri Sven Ols», d. v. s. Sven Olssons hustru, men denna tolkning övergavs omedelbart, när den så dåligt passade ihop med föreliggande fakta. Fru Ingegärds man hette ju alldeles icke Sven Olsson utan Laurentius Nicolai (Lars Nilsson), och mer än *en* kvinna kan dock ej vara mor till Chesnecopherus.¹ Då äldre forskares uppgifter emellertid fingo antagas vila på någon reell bakgrund, syntes mitt förslag till förklaring lämna en lösning, vilken i görligaste mån förlikte deras uppgifter med faktiska förhållandena, sådana dessa framträdde i talrika i Lib. Caus. vol. 13 intagna dokument.²

De senare sammansättningsleden i namnen Ingegärd och Ingrid höra etymologiskt sett visserligen ej ihop, men då och då finner man de båda namnen använda om en och samma kvinna. Så exempelvis Sv. Dipl. III, nr 2583 (1449): »Iak Ingigerdh Paedersdotter» men i sigillet omskrift läses »S. domine Ingridis Petri». Från västnordiskt språkområde kan anföras Flateyrbok II, s. 497, rad 16: »Rognvalldr Jarl (på Orkenöarna) ... gipti dottur sina Ingiridi Eireki slagbrell», samt om samma kvinna ibid., s. 514, r. 7, »Rognvalldr jarl ... dottur eina barna atti hann ... Ingegerdi er atti Eirekr slagbrellr». Vid latinisering av kvinnonamn lägges väl oftast ett filia eller uxor (relict) till faderns eller mannens namn, men formen utan filia påträffas även (Sv. Dipl. II, nr 1009 »Helga Anundi»). Jfr »Ingridis Petri» ovan.

Ett antagande, att Ingegärds fader hetat Sven Olsson samt att hennes namn tagits från detta, vore även ganska plausibelt.⁴ Dubbla -son-namn finnes nämligen belägg på, och vi veta med visshet, att hennes far hette Sven.

En hypotes om Ingegärds omgifte efter Lars Nicolais död med en Sven Olsson får däremot avvisas, enär, utom annat, varje antydan där-

¹ Anmärkningen synes måhända futill, men även det självklara kan stundom behöva framhållas.

² Tor Berg synes av sin monografi om Johan Skytte (Sthlm 1920), sid. 276, not 59 att döma erhållit anvisning å Liber Caus. vol. 13 samt även antaga identitet mellan Ingegärd och Ingrid.

³ Min far, Axel Kock, har haft vänligheten göra mig uppmärksam på dessa exempel.

⁴ Jfr ROLAND BRIESKORN, Bidrag till den svenska namnhistorien I, s. 121.

om saknas i aktsamlingen.¹ Ett sådant nytt gifte skulle enligt stadslagen, vilken ju gällde för prästerskapet, helt omgestaltat egendomsförhållandena i familjen.

Det medgives emellertid oförbehållsamt, att Östmans tolkning är den absolut vanligaste (jfr Stockholms Skottebok 1501—1510 passim) och enda tänkbara, om man betraktar uttrycket isolerat.

De många varianterna på namnen Nicolaus och Johannes måste förutsättas välkända för varje litterat person.² Av Joh:s Steenstrups populära och lättlästa arbete: »Maends och Kvinders navne i Danmark gennem tiderne» kan även den i klassiska språk ej bevandrade inhämta, att det grekiska namnet för »folkbetvingaren» språkligt intet gemensamt äger med namnen på de båda berömda romerska gentes. Claudii som latinisering för Claesson är därför lika »hemmagjort» som Olivarius för Holgersson eller Boëthius för Bo.

Ebbe Kock.

¹ Herdaminnena kunna på grund av sin allmänna otillförlitlighet beträffande äldre tider ej åberopas i frågan.

² Till vägledning: LIND, Norsk—Isländska dopnamn; HEINTZE, Die deutschen Familiennamen.

Recensioner.

Birgitta av *Emilia Fogelklou*. Sthlm, Alb. Bonniers förl. 1919. 252,
(1) s., 7 pl. — 15 kr.

När Emilia Fogelklou 1910 tog teologie kandidatexamen, hade hon redan en allmänbildning, som satte henne i stånd att på ett helt annat sätt än unga teologer i allmänhet tillämpa sina studier på olika livsområden. Detta är något, som legat i öppen dag i hela det omfattande skriftställeriet hon sedan dess idkat. Och det har sannerligen behövts, eftersom hennes författarskap alltmera rört sig på ömtåliga gränsområden, där allt slags mänskligt kunskapsstoff likasom törnar ihop och blir till kaos, därest det icke sovras av en känslig och urskiljande hand. Hon har rört sig inom både pedagogik, uppbyggelse och historia, men på alla dessa områden har hennes utpräglade intresse för mänskligt sjäsliv varit den egentliga drivkraften, och i det avseendet skulle man mer eller mindre kunna ge alla hennes föregående arbeten den titel hon en gång gett några av sina uppsatser — »Förståelseförsök». Och vad hon mest av allt har förstått och därför också letat efter, så som man endast kan leta efter det närbesläktade, det är den religiösa sidan av detta sjäsliv. Emilia Fogelklou har själv inte så litet av *förkunnare* i sitt väsen, och det är därför hon med förkärlek uppsöker förkunnarna, de må nu utgöras av isländska romanförfattare eller franska modernister, av Walt Whitman eller Israels profeter. Men i *Birgitta* har hon utan tvivel funnit den med hennes egen natur mest besläktade personligheten, och man behöver inte vara specialist för att med vår främste kännare på området kalla hennes bok för »boken om Birgitta».

Vi ha ju alltför länge låtit utlänningar stå ensamma om äran av att ha skrivit de bästa Birgittabiografierna. Sedan Hammerichs epokgörande arbete utkommit (1863), har endast comtesse de Flavignys bok varit nog uttömmande och grundad på källforskning för att härvidlag riktigt tagas med i räkningen, om den än såsom skriven av en katolik ur vetenskaplig synpunkt har sina stora begränsningar. Richard Steffens arbete är ju en populär upplaga av uppenbarelserna, försedd med en delvis på källstudier grundad inledning, och K. B. Westmans gediget lärda bok är dock endast vad den ger sig ut för att vara — »Birgittastudier». Inte heller Emilia Fogelklou skänker oss nu visserligen någon fullständig biografi. Som hon själv säger, liknar hennes bok nog en levnadsteckning, men åsyftar snarare ett själsporträtt. Och att detta porträtt väl för årtionden framåt kommer att bli det mest lyckade vi äga, därom

känner man sig övertygad, såsom man ofta rent intuitivt förnimmer porträttlikhet, även då man aldrig sett den avbildade personen.

Redan kapitelöverskrifterna äro talande nog. Efter den ståtliga inledningen — Ur medeltidens sjäsliv — ha vi exempelvis kapitel, sådana som Gestalter och röster i Birgittas uppenbarelsevärld, Birgittas själstillstånd, Själars moder, Sierska och förkunnare. Och att detta icke innebär endast uppbyggliga betraktelser, därför borgar litteraturförteckningen, som visar att förf. tillgodogjort sig inte bara *Scriptores rerum Suecicarum medii ævi*, utan även det allra nyaste nya i form av svenska skolprogram och utländska tidskriftsuppsatser. Innehållsförteckningen utgör redan den för kännaren ett slags illustrationsmaterial, som tävlar med de omsorgsfullt och vetenskapligt valda bilderna och de färglagda facsimilereproduktionerna ur gamla handskrifter, vilka göra boken så mycket njutbarare för lekmannen.

Så som förf. pejlät uppenbarelserna har väl ingen förut gjort det. Källkritiska, historiska och estetiska synpunkter ha förut varit lagda därpå, men icke sjäshistoriska. Och hon har välrustad gått till sitt arbete: särskilt två av hennes föregående böcker, *Från hövdingen till den Törnekrönte*, *Några drag ur medeltidens Kristus-historia*, och *Ur fromhetslivets svenskhistoria*, som just sträcker sig fram till Birgittas tid, ha varit som gjorda till förstudier för en Birgitta-bild. För att nu inte tala om de svenska medeltidslegender hon utgivit tillsammans med Andreas Lindblom och Elias Wessén.

Men Emilia Fogelklou har också den för en Birgittabok goda förutsättningen att vara kvinna. »Sambandet mellan Birgittas religiösa liv och hennes kvinnomedvetenhet var från början mitt huvudintresse», säger hon rent ut i företalet. Och just därför har det lyckats henne att utan något som helst konstruerande läsa ut så mycket ur uppenbarelserna, som förut intet öga sett och intet öra hört, synpunkter av ett slag, som en man knappast skulle kunna anlägga.

»Gud är för Birgitta både far och mor», säger hon (sid. 66). Såsom Kristi kärlek är en mors, så är å andra sidan Guds moder jämväl hövding och mäktig över djävulen. — Majestätiskt allvarliga eller oändlighetsljusa ljuda oftast dessa två grundtoner ur Birgittaingivelsernas värld. Men någon gång få de en klangfärg av naiv förtrolighet. Och då blir Birgitta, förkunnaren och själamodern, själv till ett litet barn inför sina goda föräldrar — — — en liten flicka, som Guds mor — eller mor Gud — tar vård om och tröstar och sjunger vaggsång för mot bekymmerstidernas orosdrömmar. — — — Men det är det förunderliga: ej blott Birgitta, den vuxna och korade, är det, som får bli som barnen. Utan så visst som Gud är far och mor, så är själva den Högste barn också. Störste och meste Herren är vorden litet barn för människornas skuld — det veta de två på ett särskilt sätt, Guds moder och Birgitta.»

Till samma tankegång hör också det ställe, där förf. djärvt framdrager Mariabildens inre sanningsmoment och praktiska betydelse. »Det torde kunna spörjas, om det icke även är en profetia däri», säger hon. »Det ligger en underlig tomhet för en kvinnosjäl att aldrig tillåtas skåda eller ana gudamänsklighet annat än i utpräglad manlig, historiskt given form.»

Moderlighetssynpunkten kommer också mycket starkt fram i kapitlet »Barnet eller värvet», där förf. skildrar förhållandet till dottern Katarina, samt i det kapitel, som bär till överskrift »Själers moder», där hon påpekar hur bilden av födande oupphörligt kommer in i Birgittas självårdstankar.

Det är endast ett understrykande av vissa förbisedda, rent mänskliga drag i detta, ingen förutfattad, kritiklös beundran. »Där är många själslager i Birgitta Birgersdotter», säger förf. sid. 137. »Där slumrar anlag till vrede, högfärd, vållust, hårdhet, grymhet, där är förkärlek för det sensationella och rafflande, där har varit egenmäktighet och hämndlust. Ja, där har inom denna urkraftiga kropp och själ slumrat anlag till snart sagt allt vad hon *icke* blev; hon skulle kanske kunna ha blivit ett slags motstycke på kvinnostriden till Bo Jonsson Grip, om icke hela denna själsmassa med allt vad den i djupa gömde, åter och åter med viljans roder, styrts upp mot det ljus, där hela föreställningsinnehållet om och om igen belystes och lades till rätta, tills för varje ny gång sinnesrörelsernas svall blivit som en stilla spegel för ett större jag än hennes eget» — — —.

»I Birgittas liv finns gränsområden, där fysiska krafter eller affekter låna färg åt eller grumla uppenbarelsen, brister för vilka man gärna må hämta fram term på term ur psykopatologien. — Birgitta själv skulle ej ha fruktat därför, så angeläget intresserad som hon var att uppsöka och avliva all slags själsöhyra. Men till sitt livs huvudtendens måste hon väl räknas som en bland de sundaste och kraftigaste individer icke blott under hela medeltiden utan över huvud taget.»

Inte sällan inbjuder Emilia Fogelklous framställning till jämförelse med Schücks uppfattning av Birgitta, som gradvis präglats av en allt starkare antipati, ända tills han, med blicken riktad på hennes politiska maktbegär, till och med tycks ha frångått sin forna uppfattning av poesin i hennes uppenbarelsen. Men Emilia Fogelklou polemiserar aldrig; hon lämnar åt läsaren själv att draga sina slutsatser även ur sådana resonemanger som att det aldrig föll biktädnerna in »att tvivla på ingivelsernas värde av *det* skälet, att hon var kvinna och att de, som själv blivit satta i rörelse av ingivelsernas budskap, voro män. Aldrig se vi dem snålt räkna och mäta och skarva och ta ifrån för att avgränsa sin insats från hennes. De voro ju inga andens fattighjon, de heller, så att de kunde räkna en annans rikedom som stöld från dem själv. Ty för dem kom det nya källsprånget icke från vare sig kvinna eller man — allt var ju av Gudi.»

Det citerade ger endast en aning om de originella synpunkterna, men det är tillräckligt att ge en föreställning om den originella stilen. Det är med Emilia Fogelklou som med hennes föremål, att det är ur *syner*, som åskådligheten av hennes stil framvuxit. Egentligen har det varit en fördel för framställningen, att den haft med historiskt stoff att göra. Förf:s starkt spekulativa läggning innebär eljest en frestelse till abstraktion, som hon här lyckligen övervunnit; men så är hon också sällsamt kongenial med sitt stoff, vilket här betyder att även hon, liksom Birgitta, har mycket av konstnär. Båda ha fångat sina bilder direkt ur sitt livs realiteter; om Birgitta hade levat nu, skulle det varit fullt

naturligt för henne att sätta in släpliner och röntgenstrålar i sin terminologi, som Emilia Fogelklou nu gör. Och det skulle inte förvåna mig, om anmälare komma att finna förf:s stil sällsynt kraftig och — okvinnlig. Det kan nog inte hjälpas, att kvinnor, som våga tala ut sitt innersta i ärliga linjer, komma att förefalla okvinnliga ännu en tid bortåt, d. v. s. tills allmänheten vänjt sig vid faktum och begriper, att den innersta verkligheten helt enkelt är mänsklig.

Men endast den, som själv haft något att göra med det oviga medeltida historiematerialet, kan fullt uppskatta den möda det kostat att »låta alla oväsentligheter och upprepningar smälta undan för den ena stora skapelse, vars detaljer äro som organiska lemmar i det hela» — för att nu begagna förf:s egen definition på ett konstverk. Ty ett helgjutet konstverk, fast med vetenskaplig bakgrund, är Emilia Fogelklous Birgittabok. Och alla vänner av hennes alstring måste längta efter att det snart måtte förunnas henne att också få skapa den diktarsyntes av skönhet och religion, som Birgitta representerade för den svenska medeltiden, men som vår nutid förgäves längtar efter.

Lydia Wahlström.

Messenius. Några blad ur Vasatidens kulturhistoria av Henrik Schück. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner 1920. 320, (1) s., 1 portr. — Kr. 13: 50.

Professor Schücks bok om Messenius utkom samtidigt med hans stora Medeltidens litteraturhistoria. Måhända har det under arbetet att i en samlande översikt inpressa resultaten av ett livslångt forskningsarbete för honom varit en rekreation att då och då leta i arkivens gömmor och vända de gamla krönikornas välkända blad. Säkert är, att över bokens sidor ligger all förstahandsiakttagelsens friskhet. Denna glädje över det konkreta, det individuellt eller tidstypiskt utpräglade i de spår av en förgången tid, som vi fått behålla, är ju välkänd från Schücks arbeten. Han kan i en grad, som är få förunnat, till det slutliga utarbetandet oförminskat bevara det intensiva intresset från de första fynden och det första koncipierandet. Han tvekar ej att karaktärisera människor och miljö genom att i stor utsträckning låta källorna komma till orda, och läsaren följer honom gärna, smittad av hans eget intresse. Det behöver ej sägas, att det ej är de inflätade fragmenten av ett i sig fragmentariskt material, som ge den levande bilden. Livet kommer från författarens syntetiska, sällspott konkreta fantasi. Lades källorna framför oss utan dess belysning, skulle vi måhända likgiltigt gå förbi mycket, som nu framstår bjärt och intressefängslande.

En annan sida av Schücks författarindividualitet, som återfinnes även i Messeniusstudien, är hans universalitet. Hela händelseförloppet är tecknat i dess sammanhang med de stora europeiska kulturströmmar-

garna och får av dessa en belysning, som ger förklaring åt många i sin isolering svårförstådda företeelser. Att se den gryende stormaktstiden mot denna bakgrund är en kärv men hälsosam läxa för all historiserande nationalistisk och konfessionell chauvinism. Det levande samband med den stora europeiska kulturen, som den katolska kyrkan skänkt, var avklippt, dess institutioner, som burit landets bildning, voro nedbrutna eller, om de tagits i den nya kyrkans tjänst, förarmade. Fattigdomen, isoleringen, kulturlösheten tryckte i allt sin prägel på landets liv. Man får blott ej glömma, att även reaktionen mot denna förödelse fanns där. Aristokratiens och den kyrkliga förvaltningens ledare voro män, som genom allvarliga studier och vidsträckta resor återknutit sambandet med vår världsdelns allmänna utveckling. Under ett genom de växande motsatserna skärpt fasthållande vid det nya, reformationen skänkte, arbetade de i statskonst, undervisning och stiftsvård med kraft på att göra landet delaktigt av vad de själva lärt. Men naturligtvis kunde reaktionen mot verklighetens torftighet söka sig även andra former än detta manligt viljebestämda beslut att segra däröver på det nyas grundval. Där kontrasten starkast och mest personligt upplevdes, kunde den lika väl föda en reaktionär längtan tillbaka till det rikare kulturliv, som i reformationen funnit en så markerad gräns.

I Schücks tolkning av Messenius' gåta framstår det som det framför allt livsavgörande, att han uppvuxit och fått sin första undervisning i skuggan av vår medeltids minnesrikaste kulturinstitution, Birgittaklostret i Vadstena. Utan tvivel är detta riktigt. Ända till sin sista, ouppfyllda önskan att där få sin grav blev han detta barndomsminne trogen. Det var också den i Vadstena sent kvardröjande katolska propagandan, som för Messenius förmedlade övergången till det jesuitseminarium, där han erhöll sin fortsatta utbildning. Såsom Schück visar, förmådde denna undervisning ej göra honom till en varmt troende katolik, men den dömde honom ändock till ständigt främlingsskap i hemlandet. Som den fint bildade humanisten med estetiskt historiserande läggning återvände han till Karl IX:s karga Sverige.

Messenius verksamhet efter hemkomsten upprullar under Schücks hand en rad skarpt och livfullt tecknade kulturbilder. Det är många sidor av landets liv, som återspeglas i hans växlande uppgifter och öden, den hätska och grova polemiken med konungens fiender, den korta och stormfyllda professorstiden i Uppsala och den efterföljande lärarverksamheten i Stockholm, som väsentligen bidrogo till den svenska undervisningens uppryckning, tjänstgöringen i kansliet och särskilt i riksarkivet, processen med dess blandning av ömkliga, egennyttiga intriger och ödesdigra motsatser samt till slut de hemska lidandena i fängelset på Kajaneborg. Lärdoms- och litteraturhistorien har att teckna sig till minnes den ytterst intressanta och klargörande framställningen av undervisnings- och universitetsväsendet, den utförliga analysen av de dramatiska dikterna och framförallt översikten av Messenius' historiska författarskap. Det sistnämndas förutsättningar, källor och månghövdade resultat klarläggas med suveränt herravälde över ett motsträvt och omfattande material. Vid sidan av dess yttre historia tecknas också dess inre förutsättningar: den varma hängivenhet för det förflutna i dess olika

skiftningar, som gjorde Messenius till historiker och lät hans forskningar omspanna så vitt skilda sidor av kulturlivet, den märkliga utveckling, som under och tack vare det allvarliga forskningsarbetet förvandlade den humanistiske vältalaren till en kritisk vetenskapsman.

Ju klarare man ser, vad Messenius betydde som kulturpersonlighet och historiker, desto tydligare blir det, vilken förlust vårt andliga liv led genom hans olyckliga öde. Tragiken i detta framstår först i all sin obarmhärtighet, sedan Schücks utredning ådagalagt, att knappast förädliska stämplingar utan en halvhet, som gav vapen åt det enskilda agget och intresset, störtade honom i fördärvet. Hur grymt och meningslöst detta än var, får man dock ej glömma, att nyckeln till vad som skedde måste sökas även i Messenius' egen personlighet. Ställd emellan motsatser, som gingo på liv och död, undandrog han sig i det längsta ett verkligt avgörande. Därvid tillbakahölls han knappast av human idealitet, som höjt sig över den förbittrade stridens ensidighet. Arten av hans kastningar mellan partierna röjer fastmer en egocentrisk kyla inför tidens skarpaste brytningar, som i sin beräknande tveksamhet måste ha givit de verkligt engagerade intrycket av oroväckande opålitlighet. Rika bildningsintressen, okuvlig forskningshåg och lysande intellektuell utrustning äro för visso egenskaper, som ingen tid saklöst kan förkasta, men den, som vill dela segerns frukter med kämparna i de första leden, måste också kunna våga det val, från vilket ingen återvändo är.

B. B—s.

Ur Linköpings stifts historia 1593—1843 av B. Gottfrid W. Westling. Linköping, A.-B. Östgöta Correspondentens boktr. 1919. (4), 495 s. — 15 kr.

Linköpings stift har alltid haft en rangställning inom svenska kyrkan. Redan dess ålder och forna stora omfattning gjorde detta naturligt. Under Linköpingsbiskopen lydde vid 1500-talets början, utom Östergötland, Gottland, östra Småland med Öland samt Jönköpings län. Därtill kommer den långa raden av framstående prelater, för vilka biskopsstolen i Linköping varit en naturlig övergång till primatet.

Då rektor Westling nu slutfört sin teckning av det gamla stiftets historia under en lång, betydelsefull epok, lämnar han från sig ett arbete, varåt han ägnat flera decenniers energisk och hängiven forskning. Redan på 1880-talet började han publicera en del förarbeten, och det är att beklaga, att förf. nu måste utesluta åtskilligt av det intressanta material, som där givits.

Om metod och uppställning kan ju alltid tvistas. Möjligen hade arbetet vunnit på att de olika kapitlen skarpare avgränsats, så att de rätt talrika upprepningarna kunnat undvikas. Sakligt sett gör man lätt den iakttagelsen, att förf:s intresse är starkare kulturhistoriskt än direkt

teologiskt betonat. Han är påfallande skarpsynt, då det gäller för folk- och tidslynne karakteristiska smådrag, men kan vara okritiskt traditionell i uppfattningen av en epoks religiösa (resp. teologiska) egendomlighet.

Så är utan all fråga teckningen av upplysningstiden och dess fromhetsliv alltför ensidig och har en tydlig bismak av gammalt kompendium. Det är sant, att neologiens kristendom mera vilade på kosmologisk än kristologisk grund — det var dock en religiositet, som i sin optimistiska Gudfadersförtröstan var bärande nog.

Det är svårt att peka på de intressantaste sidorna i rektor Westlings bok. För undertecknad hava kap. 1, 2 och 7 ett särskilt behag. De i början införda biskopskarakteristikerna äro väl gjorda. Man lägger märke till en kraftnatur som Enander, den lärde, en smula självrådige Terserus, den driftige Troil, »impromptuteologen», den habila Lindblom och den något sävlige Marcus Wallenberg.

Kap. om prästerskapet ger en någorlunda säker inblick i det svenska klereciets kulturella habitus under olika tider. Man möter lärda präster och — ännu oftare — grovt okunniga, man får bevittna rivaliteten mellan »herrska präster» och bondkaplaner, man träffar på präster med martyrande och sådana, som böja sig som rö för vinden, man finner etiskt högt kvalificerade men också dem, som äro väl förfarna i lönnbränningens konst. Det har förvånat mig, att förf. på tal om teologiska studier har så litet att säga om det gamla linköpingsgymnasiet, som ju i alla fall varit östgöta prästernas alma mater per secula.

Ja, detta var ett par sidor av det mycket innehållsrika arbetet. Det bör läsas, särskilt av författarens landsmän, som i rektor Westling ha en pålitlig vägvisare i Linköpings stifts historia.

H. Wijkmark.

Anders Schönbergs brev till bergsrådet Adlerwald utg. av Sam Kellin med biografi över Schönberg samt personregister av O. Wieselgren. Sthlm, Norstedt & Söner 1920. Lit. 8:o. 142 s. — 8 kr.

En Stockholmskrönika ur C. C. Gjörwells brev med en inledning utgiven av Otto Sylvan [1.] 1757—1778. Sthlm, Alb. Bonniers förl. 1920. 8:o. LI, 258 s. — 14 kr.

Ovanstående två samlingar hava mycket gemensamt. Brevskrivarna voro samtida — båda födda på 1730-talet och båda avlidna 1811 — och stodo själva med varandra i förbindelse genom flitigt utbyte av meddelanden, på vilka prov föreligga även i de nu utgivna Gjörwellsbrev. Deras politiska intressen voro även likartade, men detta får ej undanskymma en i ögonen fallande olikhet i livssyn och karaktärs-

bildning. Schönberg, vars levnad till stor del tillbragtes i en avlägsen landsända, varifrån han efter avbrytandet av en kortvarig ämbetsmannabana avlägsnade sig egentligen endast för att bevista de ständermöten, av vilka han var självskriven ledamot, ger framför allt intryck av en gedigen personlighet, vars redliga vilja och för tiden sällsynta obesticklighet står väl tillsammans med en viss kärvhet i uppfattningen och gammaldags sirlighet i formerna. Någon spiritualitet framlyser väl knappast i de nu offentliggjorda skrivelserna, men dessa hava sitt värde både som ett medel att närmare lära känna den berömda författaren till de »Historiska breven» och genom de underrättelser de lämna om stämningar och förhållanden under det tidsskede (1766—80) de omfatta, om också icke direkt ur dem kunna hämtas några förut okända fakta rörande politiken.

Av helt annat slag äro de Gjörwellska epistlarna, som måste betecknas såsom i flera hänseenden märkliga. Det urval ur den stora korrespondensen, som här gjorts, har huvudsakligen träffat de rapporter, som den i huvudstaden bosatte Gjörwell sände sina vänner och gynnare landsorten, vilka genom dem fingo del av dagens mera intima ondits av ofta nog rätt så ömtålig art. Stundom ger också författaren uttryck åt sina farhågor för indiskretioner, som kunde vålla honom obehag, om det skulle komma ut, att han yttrat sig i vissa frågor. De ämnena, som beröras, gälla allting mellan himmel och jord, och under läsningen har man intrycket av en kaleidoskopartad utsikt över det brokiga livet i det dåtida Stockholm. Att hovet och dess nöjesliv här figurerar i förgrunden betingas av de faktiska förhållandena och av krönikörens kända sympatier för konungens person. Det ger emellertid ett egendomligt intryck att finna den herrnhutiskt sinnade lärdomspatriarken röja ett lika påtagligt intresse för och en ingående kännedom om ej blott teaterförhållandena i allmänhet, utan även för de små aktrisernas liaisoner och amouretter. Såsom sig bör, innehålla väl särskilt breven till Warnholtz litterärt nyhetskram, men eljes framstå icke särdeles de bokliga intressena. Det är med en delvis ny Gjörwell, vi här göra bekantskap, en Gjörwell, som saknar varken kvickhet eller gott humör och vars uppenbara aptit på denna världens gott och ont icke röjer någon som helst malplacerad sentimentalitet. Den idyll, som eljes gärna omger begreppet Gjörwell, har här förbytt i den luft, som andas av den vakne journalisten, och den ledighet, med vilken han för pennan, ger honom enligt anmälares tanke avgjord rätt att räknas som en föregångsman på brevstilens område. Om man jämför den virtuositet Gjörwell utvecklar vid framförandet av sina skildringar med den stela tungroddheten i den likväl några år yngre Schönbergs tirader, skall man finna, huru långt framom den förre står i förmågan att tillgodogöra sig språkets resurser. En följd härav är också, att den nu utkomna boken ej endast är läsbar utan även medryckande rolig.

Oscar Patrik Sturzen-becker. Hans levnad och författareskap. Av *Otto Sylwan*. (Pop.-vet. förel. vid Göteborgs Högskola. N. F. XVI). Sthlm, Alb. Bonniers förl. 1919. 248 s. — 7:50 kr.

Den första avdelningen (sid. 1—137) av prof. Sylwans arbete kompletterar i sin koncisa koncentration en för några år sedan av Orvar Odds sonson utgiven fyllig men planlös levnadsteckning. Den nya biografins värde ligger mindre i meddelandet av förut okända personalia än i den allsidiga belysning, som kommer detta växlande publicistliv till del, tack vare Sylwans stora förtrogenhet med tidens press. Det omfattande otryckta brevmaterialet synes ha varit jämförelsevis mindre givande.

Av särskilt intresse är den omsorgsfulla utredningen av Sturzen-beckers ställning i Köpenhamn och hans danska publicistik. Man läser dessa sidor som en tragikomedi: den republikanske idépolitikern lånar sig i sin brinnande skandinavistiska iver åt en dynastisk privatspekulation bakom den officiella diplomatiens rygg. — Bilden av den åldrande enslingen i »Villa Cansonetta» framträder här klarare än i sonsonens personliga minnen.

Mot bakgrunden av den föregående kronologiska framställningen behandlas i andra avdelningen Sturzen-beckers författarskap i tre litteraturhistoriska längdsnitt: »Skalden»; »Kritikern»; »Följetonisten» (sid. 138—240).

Sturzen-becker vann sin första litterära berömmelse genom »feuilletonen» i Aftonbladet undet 1830-talets sista år. Att jämföra honom med en om än aldrig så elegant nutida kåsör (s. 240) är kanske något missvisande; genren är nu gammal, medan Orvar Odd har rätt till banbrytarens ära. Och han framstår i Sylwans undersökning friare i förhållande till sina utländska förebilder än man hittills antagit. Framförallt ifrågasättes vikten av avhängighetsförhållandet till Jules Janin. Mot detta skulle tala Sturzen-beckers tämligen kritiska uttalanden om Janin samt den omständigheten, att han utbildat sin kåsörstil innan denne blivit ryktbar som teaterkrönikör. I viss mån en tysk motsvarighet till Janin är Börne. Honom onnämner Sturzen-becker med oinskränkt beundran, men som Sylwan framhåller saknar den svenske aftonbladisten Börnes flammande patos. Frågan om den svenska följetongens — och därmed hela den moderna tidningsstilens — förutsättningar är alltså öppen, beroende på frånvaron av undersökningar om denna genres uppkomst i de stora kulturländerna och själva primärmaterialets svåråtkomlighet i utländska tidningar. — Beträffande »skizzen», en hybridform av egentlig följetong och novellett, har Sylwan funnit Sturzen-beckers omedelbara förebild vara den franska sociala typskildringen benämnd »Physiologie».

Det liberala genombrottet vid Oscar I:s tronbestigning kallade pressens män till mer positiva uppgifter än den kritik, som firade sina kvicka triumfer i de Orvar-Oddska »Memoirerna». Sturzen-becker kom att bli skandinavismens främste publicist. Efter många och uppslitande ansträngningar måste han resignera i kampen för sin storpolitiska utopi;

hoppet att bli »något mera än blott och bart en »spaltfyllnadsfabrikör» hade gått i kvav, skriver han till Hedlund 1859 (cit. sid. 102). Och han visade sig otillgänglig för den förnyelse i på samma gång ideell och praktisk riktning, som liberalismen vid seklets mitt genomgick — hans vän Hedlunds kraftkälla. Man får i Sylwans bok ett starkt intryck av konsekvensen i denna utveckling och dess tragik. Slutakten i detta drama är de år han tillbragte i tillbakadragenhet i Hälsingborg, utpekad som politisk avfälling av sin forna tidning Öresundsposten.

Man har hittills ansett, att dessa stilla år beteckna Sturzen-beckers mognad som skald. Sylwan hävdar med rätta, att även *diktarens* mest vägande insats infaller tidigare; den är knuten till hans första diktsamling, »Min fattiga sångmö», 1844, med dess för dåtiden utmanande realism och lediga verskonst i Heines tecken. Det är intressant att se, att den åsikt, som ger företräde åt de senare årens oförargliga och stillösa romanser och — visserligen mycket tilltalande — personliga lyrik, ytterst emanerar från Strandberg, vilken på äldre dagar stod oförstående gentemot 1840-talets revolutionära poesi, sin egen och sina skaldebröders. Det vore på tiden att för Strandbergs del göra en omvärdering motsvarande den Sylwan utfört vis-à-vis skedena i Sturzen-beckers diktning.

Victor Svanberg.

Viktor Rydberg av *Lisa Lundh* (Svenskar 12). Sthlm, Alb. Bonniers förl. 1918. 180 s. — 5 kr.

En populär framställning av Rydbergs liv och diktning har otvivelaktigt sitt berättigande vid sidan av Warburgs uttömmande biografi. Såsom en lätthanterlig orientering skall ovanstående arbete säkerligen på många håll bli välkommet. Ty de varandra snabbt följande nytrycken av Rydbergs skrifter visa, att hans verk alltjämt är levande litteratur i vida kretsar.

Författarinnan har gått till sin uppgift med kärleksfull beundran för diktaren och människan. De längre diktverken äro vackert och känsligt återberättade; sidorna om Singoalla låta läsa sig med utbyte, även av den, som har Vetterlunds inträngande essay i minne. I de biografiska partierna har däremot denna poetiska stil sina vådor. Inledningskapitlet »Uppväxttiden» är en stämningsfull komposition, men är den exakt? Det går icke an att utan vidare använda personliga stämningsdikter som biografiska dokument. Även annars blir det icke klart, var fakta sluta och fantasierna börja. Man frågar sig stundom, om författarinnan haft tillgång till någon förut obegagnad traditionskälla; det hade i så fall varit skäl att ange detta.

Det är i och för sig blott en förtjänst, att den föregående Rydbergs-litteraturen samvetsgrant utnyttjats. Men en något större urskillning hade varit önskvärd. Från Warburg ha kommit med en del oväsent-

liga reflexioner, som icke vinna på att upprepas (t. ex. sid. 36 om teaterrecensenternas sedvanliga ungdomlighet). Å andra sidan tillspetsas ofta föregångarens omdömen på ett sätt, som vittnar om en viss brist på historiskt perspektiv. Lundh gör sig skyldig till ett alldeles missvisande överord, när hon kallar Rydberg »den egentlige uppväckaren av skarpskytterörelsen» (s. 53). Den kategoriska värderingen (s. s.) av Grundtvigs betydelse i sitt hemland och för Rydberg borde åtminstone ha formulerats försiktigare. Ännu ett exempel på denna kriticklöshet! Att försvara tendensen i Siste athenaren med diktarens egna ord i förordet — citationen ej angiven — om den katolska reaktionens excesser är dock ett alltför enkelt cirkelbevis (s. 96).

Anmärkningar efter vetenskaplig måttstock få emellertid ej bli utslagsgivande, om man än väntat sig mera av ett nummer i serien Svenskar. Tagen utan dylika anspråk är boken som sagt en sympatisk och intresseväckande levnadsteckning.

Victor Svanberg.

Dagboksanteckningar 1881—1885 af Fritz von Dardel. Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förf. 1920. (6), 280 s., tatr. illustr. i texten. — 24 kr.

Med föreliggande del avslutas tillsvidare utgivandet av Fritz von Dardels minnesanteckningar. Dessa, i mera regelbunden form påbörjade 1863, sträcka sig emellertid ända till 1898, tre år före förf:s död, men grannlagenhetsskäl ha givetvis ansetts lägga hinder i vägen för deras offentliggörande redan nu. De publicerade anteckningarna utgöra sammanlagt 7 delar, 4 under titeln »Minnen», omfattande åren 1833—72, och 3 med titeln »Dagboksanteckningar» (1873—85). Utgivandet påbörjades 1911.

De Dardelska minnena och de dessa illustrerande teckningarna äro för väl kända och uppskattade för att deras sista fortsättning skulle påfordra någon utförligare presentation. Här som förut följer man med nöje förf:s i utmärkt svensk översättning meddelade framställning och har roligt åt de många med älskvärd humor mer eller mindre karrikerade porträtten av mer eller mindre berömda samtida. Reseskildringar från Italien och Orienten m. m. upptaga i denna sista del ett rätt stort utrymme (ca 100 sidor), vadan amatörer på dylika även få sin smak tillgodosedd. Värdefullast är emellertid här som i de föregående delarna det personbiografiska text- och bildmaterialet: omslutande sammanlagt över 50 år, utgör det ett »panoptikon» av svensk societet, ämbetsmänna- och konstnärsvärld, som i själva verket torde vara ganska enastående. Förf:s vidsträckt personkännedom, skarpa blick för det karaktäristiska i typer och naturer och fördomsfria uppfattning ha också gjort honom väl skickad att i ord och bild återge och för eftervärlden bevara sin omgivning.

S. H—d.

Karl XII:s officerare. Biografiska anteckningar av *Adam Lewenhaupt*. D. 1. Sthlm, Norstedt & Söners förl. 1920. St. 8:o. IV, 373 s. — 40 kr.

Bland historikernas skönaste uppgifter framstår den att åt minnet återskänka längesedan hänsovne och bortglömda landsmäns namn och bedrifter. Den odödlighet, som består i en plats på hävdens blad, förunnas i själva verket ett alltför litet fåtal, som för övrigt ofta endast av slumpen beretts ett rum, vilket måhända, om en sträng rättvisa kunnat skipas, med större rätt intagits av andra. Men omständigheterna kunna föranleda, att även män, som var för sig ej betytt så mycket, genom deltagandet i ett kollektivt arbete, bliva berättigade till ett allmänare intresse. Dit hör ovedersägligen hela skaran av karoliner, ett namn som för de flesta svenskar haft och väl ännu har en klang av särskilt slag. Redan för hundra år sedan gav också sekelminnet av Carl XII:s död anledningen till utgivandet av Ennes' »Biografiska minnen» över denne konungs krigskamrater, ett arbete, som alltjämt skattats högt som det enda i sitt slag. De brister, som vidlåda detsamma, ligga emellertid i öppen dag. Då tillgängliga källor förbjödo tanken på en fullständig förteckning av samtliga officerare, och endast de medtogos, som dels 1709 råkat i rysk fångenskap, dels medföljt konungen till Turkiet. Härtill lades väl en lista på dem, som fallit i strid under tidsperioden 1700—18, men denna erkännes även av utgivaren vara mycket ofullständig. Ingen hänsyn kunde således tagas till de många, som vare sig kvarstannat inom landet till försvar av rikets gränser eller anställets vid de nyuppsatta regementena.

Med användande av det skiftande källmaterial, som huvudsakligen riks- och krigsarkiven erbjuda, har hovmarskalken greve A. Lewenhaupt sedan flera år tillbaka varit sysselsatt att utfylla dessa luckor och att hopsamla förut okända data även rörande flertalet av dem, som redan tidigare omnämnts av Ennes. Ehuru han sett sig föranlåten att utsluta präster och civilmilitär personal samt tjänstnehavare, som avgått under fredsåren före 1700, har antalet biografier vuxit i en grad, som synes hart när otrolig. Med kännedom om dåvarande härars relativa fåtalighet skulle man säkerligen ej vänta, att ensamt de svenska officerarne under ifrågvarande tid tillsammanstagna utgöra en styrka av bortåt 20 000 man, vilket trots de påståenden i motsatt riktning, som framförts av krigshistorici (se Nordensvans uppsats i Karolinska förbundets årsbok 1916, s. 130) tyckes böra förutsätta en fruktansvärd avgång även bortsett från följderna av den ödesdigra kapitulationen 1709. Det visar sig också, att i detta antal ingå ej få utlännningar, vilket just ej stämmer överens med det populära föreställningssättet rörande begreppet karolin. Det säger sig självt, att uppletandet och excerperingen av ett så omfattande material utgör ett jättearbete, som vittnar om en stor flit och verklig kärlek till ämnet, och att ej minst identifieringen av namnen, enkannerligen de utländska, måst vålla stora svårigheter, helst dåtida stavning lämnar mycket övrigt att önska i fråga om konsekvens. Ånskönt de av vederbörande själva använda namnformer begagnats i mån

av tillgång till autografer, har det därför måhända ej alltid varit möjligt att undvika sammanblandning av släktnamn eller motsatsen. Om en person för egen räkning begagnat så olika stavsätt som t. ex. Colbohm och Kålbom, vill det också gott minne till för att genast igenkänna samhörigheten. För att hävda denna häva talrika hänvisningar blivit av nöden. Om de någon gång saknas, må det anses ursäktligt. Givetvis gäller detsamma, om även själva listan på officerare skulle kunna kompletteras. I den nytvignva genealogien över ätten de Geer förekommer så t. ex. en kornett Leonard de Geer, som uppgives hava fallit vid Klissow 1702, men som saknas i nu föreliggande arbete.

Greve Lewenhaupt har ordnat sitt material i en enda alfabetisk följd, av vilken nu föreligger en första del, omfattande bokstäverna A—K. Rörande var och en av de upptagna personerna meddelas i mån av tillgång på källuppgifter fullständiga meritförteckningar med utsatta data för befordringar och med listor på bevistade fältdrabbningar. Men därjämte äro i stort antal medtagna notiser rörande föräldrar, giften och barn, vilket bör bliva till gagn för släkthistoriker. Saken synes väl i förstone mindre nödig, när det gäller adelsmän, helst hänvisningar konsekvent äro införda till tabellerna hos Anrep, men en närmare granskning visar, att författaren i vidsträckt mått varit i tillfälle att för officersfruarnas vidkommande rätta och fullständiga riddarhusstamtavlornas ofta felande eller oriktigt angivna data, vilket ställer förhållandet i ett annat ljus.

Mot arbetets uppställning böra så mycket mindre anmärkningar framställas, som det ej kan förnekas, att den alfabetiska ordningen är den enda, som erbjuder möjligheter att praktiskt utnyttja boken. Det motsatta förfarande, som användes av Ennes och som gick ut på personalens inordnande under de olika truppförband, under vilka de hörde, kan i varje fall ej rekommenderas, för så vitt icke även alfabetiska register vidfogas, vilket hos sistnämnda författare icke var händelsen. Men under förutsättning att en dylik oundgänglig hjälpreda utarbetas, måste det å andra sidan framhållas, att trupplistorna erbjuda åtskilliga förmåner. Skulle det lyckas att rekonstruera den svenska arméns och flottans rullor för Karl XII:s tid på ett sådant sätt att däri allt efter vederbörandes avgång upptogos senare tillkomna ersättare i respektive tjänstegrader, vunnes nämligen bland annat en ram, som möjliggjorde kontroll såväl på fullständighet som i många fall på enskilda uppgifters riktighet. När det sålunda i Lewenhaupts arbete rörande några personer utan angivande av utnämningsdatum kunnat uppgivas endast att de haft anställning vid ett visst regemente i t. ex. kaptenens grad, ligger det nära till hands misstänka, att notisen någon gång rätteligen hör hemma under annan rubrik eller med andra ord att genom namnförväxling eller dylikt en biografi sönderskurits i tvenne. Annars borde väl i vanliga fall kaptenen haft någon skönjbar karriär bakom sig, som kunnat spåras i fullmakter eller eljest. Men sådant lär ej kunna undvikas, om ej vid sidan av de utgivna meritförteckningarna uppgöras meritlistor, vilkas betydelse för kännedomen om den dåtida nog så invecklade militära organisationen dessutom ej får underskattas. I själva verket var nämligen truppförbandens antal i Karl XII:s här under olika

tider så stort och deras art och beskaffenhet så olikartad, att en utredning härav i och för sig innebär en tacksam uppgift, som numera väsentligt underlättats, sedan av sakkunnig hand i de senaste årgångarne av Karolinska förbundets årsbok införts förundersökningar, vilka utgöra en förträfflig vägledning vid mera detaljerade forskningar i de olika regementenas historia. Ehuru det synes anmälaren uppenbart, att en dylik redogörelse lämpligast bort utgöra arbetets inledning, till vilken de nu utgivna biografierna och deras fortsättning anslutit sig som register, är det naturligtvis ingenting, som hindrar, att den publiceras som bilaga till dessa. På samma gång som anmälaren således med gott samvete kan gratulera författaren till hans vackra bok, bör denne ej förtycka, att vännerna till hans litterära alstring utbedja sig än mera av hans hand och att de utöver den annonserade andra delen motse en tredje, som kommer att än ytterligare förhöja förtjänsten av det hela.

— u —

Göteborgsstudenter. Biografier saml. och utg. av *Erland Långström* och *Gustaf Stern*. 1. Göteborgs Högre elementarläroverks och Göteborgs Högre latinläroverks studenter 1865—1917. 2. Realgymnasium i Göteborg 1865—1886 och Göteborgs Högre realläroverk 1885—1918. Göteborg, N. P. Pehrssons (A.-B. Pehrssons) förl. 1917, 1919. 320 s., 225 s. — 10, 10 kr.

Göteborgs latinläroverk räknar sina anor från storhetstidevarvet. Grundat 1640 blev det fullständigt 8 år senare och hade 1663—1721 sin egen byggnad av sten i hörnet av Kungs- och Västra Hamngatorna. Denna förstördes vid den stora branden sistnämnda år men nyuppfördes på samma ställe och inrymde sedan i tvenne sekler Göteborgs gymnasium. År 1826 fick »Svenska skolan» sitt hemvist snett emot vid Västra Hamngatan för att 1862 inflytta i den enkla men värdiga byggnaden vid Hvitfeldtsplatsen. Det är till hugfästade av läroverkets sista förflyttning från detta minnesrika hem till sitt nuvarande som föreliggande arbetes första del sett dagen. Vid utarbetandet av denna framkommo emellertid från flera håll uppmaningar att utsträcka de biografiska samlingarna till att omfatta jämväl Realgymnasium i Göteborg (Schillerska skolan) och Göteborgs högre realläroverk. Så tillkom arbetets senare del och åstadkoms »ett likformigt uppställt personhistoriskt arbete över alla dem, som vid Göteborgs äldre skolor avlagt sin studentexamen».

Av utrymmeskäl begränsar sig matrikeln till de personer, vilka såsom läroverkens egna lärjungar där avlagt studentexamen. Dessa upptagas års- och klassvis, för latinläroverkets vidkommande fördelade på den klassiska och den reala linjen, i den ordning de innehava i vårterminernas kataloger; de som avlagt examen först på hösten uppföras ej särskilt. Vardera delen är försedd med alfabetiskt namnregister.

Biografierna omfatta, utom födelseort, -år och -datum (ev. även dödsår och -datum), uppgifter om examina, utnämningar och beford-

ringar, medborgerliga förtroendeuppdrag, ledamotskap i lärda och vittra samfund, studieresor m. m. dylikt, som är ägnat att klargöra vederbörandes ställning i samhället samt arten och omfånget av deras verksamhet och intressen. Även till familjeförhållanden tages hänsyn, i det upplysningar om föräldrar, hustru, hustrus föräldrar samt barn bifogas med angivande av år och datum för giftermål, hustrus och barns födelse resp. död. Uppgifterna ha i de flesta fall meddelats av f. d. eleverna resp. studenterna själva; beträffande de övriga ha tillgängliga tryckta källor eller församlingsböcker rådfrågats och till personerna i fråga sänts korrekturavdrag, vilka i allmänhet återkommit kompletterade eller godkända. Biografierna över avlidna ha i de flesta fall i korrektur granskats av någon anhörig.

Av det sagda framgår, att arbetet till stor del är byggt på kollaboration av studenterna själva; huruvida utgivarna också, såvitt görligt, kontrollerat primäruppgifterna upplyses icke. Man får hoppas att de sistnämnda i stort sett äro korrekta, men någon absolut säkerhet härför finnes väl icke, då ju minnesfel och andra inadvertenser lätt kunna insmyga sig i fall, där dokumentariska uppgifter och data av en eller annan anledning ej varit tillgängliga. Emellertid synas utgivarna vad på dem vidkommer förtjäna all heder av sitt arbete; att fel utan tvivel kunna förekomma erkänna de oförbehållsamt i förordet. De stickprov, anmälnaren genom inhämtande av muntliga upplysningar eller vid jämförelse med tryckta källor i några fall varit i tillfälle att företaga, ha utfallit på ett för uppgifternas tillförlitlighet gynnsamt sätt.

Ett önskemål, som vid ett personbiografiskt arbete av det föreliggandes art kanske skulle kunna framhållas, är en efter vissa principer företagen *statistisk* bearbetning av materialet. Det kunde vara av intresse att i överskådlig sammanställning få upplysning t. ex. om sammanlagda antalet studenter under en viss period och antalet för varje särskilt år, deras numerära fördelning på latin- och reallinje, deras gruppering efter examina och valda yrken, ålder vid studentexamens avläggande, äktenskapsfrekvens m. m. dyl. En 50-årsgrupp studenter på detta sätt statistiskt belyst skulle måhända erbjuda stoff för reflexioner och slutsatser av allmännare social betydelse utöver den enbart personbiografiska. Värdet och intresset av en dylik statistisk bearbetning bekräftas av nedan anmälda arbete över Göteborgs Handelsinstituts elever, om vilket anmälnaren sedan ovanstående skrivits tagit kännedom.

S. H—d.

Matrikel öfver Göteborgs Handelsinstituts elever. 1. 1826—1885. Utg. af *Axel Ahlström*. Göteborg, Hugo Brusewitz boktryckeri 1918. XXIV, 210, (2) s., titelpl. — 10 kr. (i bokh., dir. rekvir. 8 kr.).

Avsikten med föreliggande arbete är, såsom utg. framhåller i förordet, i främsta rummet att samla och framlägga de data angående in-

stitutets forna elever, som särskilt från läroverkets synpunkt äro av betydelse. Utg., som icke är genealog av facket, har därför avstått från att meddela en hel del uppgifter av rent personlig natur såsom giftermål, avkomlingar etc. utom för de fall, då de för arbetets specifika ändamål varit av intresse. Däremot lämnas, i den mån sådant varit möjligt, upplysningar om elevernas härkomst — särskilt fädernas yrken — förkunskaper, studietid vid institutet samt senare levnadsbanor.

Till grund för det i arbetet meddelade materialet ligga dels den skrivna matrikel, vars upprättande år 1858 föreslogs av ledamoten i Handelsinstitutets direktion grosshandlare Edward Dickson och som sedermera av honom upplades från år 1826, då institutet började sin verksamhet, till 1858 och vidare till utgången av år 1870, dels de därefter av läroverkets rektorer gjorda fortsättningarna. Dessutom hava begagnats ett antal (delvis även av Dickson anlitade) otryckta källor, såsom Göteborgs Handelsinstituts styrelses protokoll 1825—1889, inskrivningsbok, i vilken eleverna fr. o. m. 1857 egenhändigt inskrivit sina namn, handlingar i Göteborgs handelsinstituts och i Handelsföreningens fullmäktiges arkiv, kyrko- och andra arkivalier o. s. v. Av tryckta källor hava bl. a. använts institutets kataloger (fr. o. m. 1875). Då detta primärmaterial emellertid, enligt vad utg. meddelar, i mycket är ofullständigt, ha luckor och ojämnheter i uppgifterna ej kunnat undvikas; svårigheter ha även vållats därav, att eleverna komma från vitt skilda trakter, i regel endast en kortare tid stanna vid institutet och sedermera ägna sig åt levnadsbanor, där deras verksamhet ej så lätt kan följas.

Matrikeln är uppställd efter år med genomlöpande matrikelnummer (1—1085) vid elevernas namn. I ett inledande kapitel, »Öfverblick och statistiska uppgifter», har det meddelade materialet bearbetats och sammanställts efter ovan antydda huvudsynpunkter: man upplyses om elevfrekvensen under olika perioder, om de bland eleverna representerade göteborgssläkterna, om övriga elevers hemorter, om fördelningen av fädernas yrken, om elevernas ålder, studietidens längd, elevernas senare levnadsöden och verksamhetsorter, antalet kvinnliga elever. Slutligen bifogas en förteckning på de firmor och affärsföretag, som grundats av i matrikeln upptagna personer eller inom vilka dessa innehaft en ledande ställning.

Som av titeln framgår avbrytes matrikeln med år 1885. Det hade varit utg:s önskan att kunna framföra arbetet till början av 90-talet, den stora brytningspunkten i läroverkets utveckling, men tid och krafter ha icke medgivit honom detta. Man är honom tack skyldig för det resultat som vunnits och delar hans förhoppning att det nyttiga och omsorgsfullt utförda verket dock på ett eller annat sätt må kunna fortsättas.

S. H—d.

Matrikel över Sveriges privatanställda skogs- och flottningstjänstemän. Utg. av *Sveriges Skogsägareförbund*. Sthlm, A.-B. Fahlcrantz boktr. 1920. 148 sid. — 5 kr.

Under det att om vissa klasser eller grupper av tjänstemän och yrkesutövare sedan lång tid tillbaka finnas matriklar och andra biografiska arbeten, gives det åter andra, om vilka ytterst få samlade uppgifter kunna uppbringas. Särskilt gäller detta bruksvärlden. Visserligen utgav S. Fahlroth år 1890 en Matrikel över tjänstemän vid Sveriges jernverk och jerngruvor, som 1894 utkom i ny upplaga, men dels har lång tid förflutit sedan dess, dels är huvudvikten icke lagd på skogsförvaltningen i detta arbete. Man kan därför säga, att Sveriges skogsägareförbund, som särskilt känt saknaden av en uppslagsbok över Sveriges i enskild tjänst anställda skogsmän, genom förestående arbete sökt fylla ett verkligt behov.

Matrikeln omfattar fyra huvudgrupper, nämligen: skogsägare och virkesköpande industri, konsulterande skogsbyråer, flottningföreningar och virkesinmätningsföreningar. Inom den första gruppen har en geografisk indelning från norr till söder tillämpats, inom övriga grupper bokstavsordning. Om varje person meddelas dag och år för födelse, examina, utmärkelser, tid för tillträde av nuvarande befattning samt post- och telefonadress. Uppgifterna, direkt infordrade från respektive arbetsgivare, skulle dock av en van matrikelutgivare kunnat kompletteras och justeras, t. ex. med ledning av statskalendern. Men då efter allt att döma detta endast är första upplagan av ett arbete, som utgives av en så betydande sammanslutning som Sveriges skogsägareförbund, torde grundade förhoppningar finnas, att kommande upplagor skola bli ännu bättre än den nu föreliggande.

G. I.

Svenska gymnastikens märkesmän av *Gustaf Moberg*. Sthlm 1920. 368 s. — 12 kr.

I tidskriften *Fysisk Fostran* har kapten Gustaf Moberg under åren 1914—1918 publicerat en del levnadsteckningar över svenskar, som antingen varit Per Henrik Lings lärjungar eller också besjålats av samma anda och därigenom bidragit till den svenska gymnastikens utbredning både hemma och icke minst i utlandet. Dessa minnesteckningar hava nu sammanförts och utökats till ett antal av 52 i förestående arbete.

Som sig bör ägnas den första skildringen åt Per Henrik Ling, svenska gymnastikens skapare. Ling har så många gånger skildrats i biografier både från litterär och gymnastisk synpunkt att föga torde vara att tillägga, men författaren bjuder det oaktat på en synnerligen läsvärd teckning av den intressante mannen. Huvudsakligen var det militärer som åtnjoto Lings undervisning, och av dessa finner man biografier av

bl. a. von Heidenstam, von Vegesack, In de Betou, Georgii och de Ron, men även läkare såsom Liedbeck och Sondén vunnos snart för Lings arbete. Till hans tidigare elever hörde även Branting, Lings närmaste efterträdare som föreståndare för Gymnastiska centralinstitutet. Över dessa m. fl. allt intill Törngren och den år 1920 avlidne doktor Gustaf Zander, den mediko-mekaniska gymnastikens skapare, lämnas väl skrivna biografier, nästan samtliga försedda med porträtt och en del andra belysande avbildningar. Författaren synes nedlagt mycket arbete på anskaffande av uppgifter rörande födelseort och härstamning, på införande av bibliografiska notiser och icke minst på omsorgsfulla källhänvisningar under varje biografi. Då det ofta nog rör sig om i den biografiska litteraturen endast knapphändigt eller ej alls nämnda personer, måste man vara författaren särskilt tacksam för det goda arbete han här presterat. Ett fullständigt personregister gör även alla dessa uppgifter lätt tillgängliga.

G. I.

Nyare genealogisk litteratur.

Sveriges ridderskaps och adels kalender 1921 utg. av Claës C:son Lewenhaupt. 44:e uppl. Sthlm, Alb. Bonniers förl. 1920, (6), 1501, (2) s. — 29 kr.

Med 28:e årgången 1905 övertog riksheraldikern greve Adam Lewenhaupt utgivandet av den Anrepkska adelskalendern. Det frågades då vid en anmälan i denna tidskrift, varför de två vid detta tillfälle existerande adelskalendrarna icke kunde lära av varandra genom att taga upp det bästa hos konkurrenten. Så har skett och i tävlan har den Lewenhauptska kalendern avgått med segern — konkurrenten upphörde som bekant med årgången 1910 — vilket torde vara ganska förklarligt, då den gamla vedertagna uppställningen bättre synes motsvara allmänhetens smak och plats knappast kan finnas för mer än en kalender i vårt land. Men många av den upphörda kalenderns goda uppslag hava upptagits såväl av greve Adam Lewenhaupt som av hovjägmästaren greve Claës C:son Lewenhaupt, vilken efter att under många år varit medarbetare, fr. o. m. 42:a årgången 1919 övertagit det mödosamma utgivarearbetet. Bland förändringar kunna följande nämnas. Avbildningar av mera bemärkta adelsgoods upptogos 1905, och i de senare årgångarna hava ättemedlemmarnas inbördes släktskap klarlagts genom kortare stamtavlor, register över ingifta personer införts och historikerna reviderats. Redan 1906 började allmänna uppdrag att upptagas i större utsträckning än förut och har denna utökning av kalendern givet gjort den mera begärlig även för en nyfiken allmänhet. Men i detta fall återstår nog ännu mycket att komplettera. Så finnas t. ex. f. d. mili-

tärer i nog så betydande industriella eller kommersiella befattningar utan att ett ord nämnes därom, och aktiebolagsnamnen äro på många ställen ej fullt korrekta. Detta torde dock härleda sig från svårigheten att från släktmedlemmarna själva erhålla nöjaktiga primäruppgifter. Kristiden har ej heller lämnat kalendern oberörd. Så äro de färglagda vapnen i de sista årgångarna utelämnade och priset har stegrats i högre grad än sidantalet. Man nästan avundas danskarna, som hela tiden kunnat hålla sin adels aarbog uppe vid dess föregående höga typografiska standard och moderata pris. Men detta är obetydligheter och förtager på intet vis det goda intrycket av kalendern, som trots tidens demokratiska riktning är och förblir en av våra mest rådfrågade handböcker.

G. I.

Adliga ätten Pauli (Paul von Nagerschigg). En släkts öden under fyra århundraden 1500—1920 berättade av *James Pauli*. Sthlm, tr. i 500 numr. ex. hos bröderna Lagerström 1920. St. 8:o. XVI, 405 s., talrika tabb. och pl. — 45 kr.

Änjo har den svenska genealogiska litteraturen riktats med en ståtlig volym till de många, som under de sista årtiondena sett dagen. Det gäller denna gång en av de på riddarhuset introducerade ätterna, vars förgreningar således varit i det stora hela tidigare utredda och om vars ursprung likaledes en stadgad tradition förefunnits, som i föreliggande arbete f. ö. bestyrkts. Men detta hindrar naturligtvis ingalunda, att genom uppsamlandet av bevismedel och detaljuppgifter en rikare belysning kan givas åt såväl slakten i dess helhet som åt de enskilda ättmedlemmarnas liv och gärning, och att följaktligen en utredning rörande även en i det hela känd släktkrönika äger sitt djupa berättigande.

En första blick på jägmästaren James Paulis arbete ger ett synnerligen tilltalande intryck ej blott på grund av den förnäma yttre utstyrseln, de väl utförda reproduktionerna av vapen, aktstycken, herregårdsbilder, namnteckningar och porträtt samt det vårdade trycket, utan även genom de omisskänliga spåren av ett synbarligen omfattande forskningsarbete och en kärlek till ämnet, som ej skytt någon möda för att från de synpunkter, som varit författarens, på ett mångsidigt sätt belysa skildringens föremål. I vissa avseenden, såsom beträffande register och tabellbilagor, torde boken överträffa allt vad som inom denna litteraturgren hittills sett dagen i vårt land. I ett särskilt bihang meddelas uppgift å dokument (och deras fyndorter), som äro ägnade att belysa vissa framskjutna släktledamöters förhållanden, och ett icke ringa antal dylika aktstycken äro där in extenso avtryckta, något som synes förtjäna beaktande och efterföljd i stället för det alltför vanliga sättet att i själva texten införa sådant bevismaterial, vilket är ägnat att förrycka sammanhanget och genom den gemenligen ojämna förekomsten åstadkommer disproportioner. Det kan dock redan i detta sammanhang framhållas,

att författaren tyvärr ej konsekvent fullföljt detta goda uppslag, utan även i själva framställningen av ättens tidigare öden och i de genealogiska tabellerna instrött talrika aktstycken, som utan tvekan bort få sitt rum i bihanget. Ja, man kan säga, att härigenom givits synnerligen eklatanta exempel på olägenheterna av ett slikt redaktionssätt, såsom då i biografien över Zacharias Pauli införts det av denne utfärdade morgongåvobrev och t. o. m. hela den över honom hållna likpredikan (med facsimile av titelbladet!). Även i andra stycken kunna med fog gensagor göras mot den använda tekniken. Saknaden av ett lämpligt beteckningssätt för de olika leden gör den egentliga genealogien särdeles litet överskådlig, något som knappast helt kan avhjälpas genom befintliga översikter och register.

Det är emellertid icke endast det nu påpekade, varemot berättigade anmärkningar kunna göras. Sådana giva sig själva rörande stora delar av innehållet, vare sig man tänker på vad som återfinnes i boken eller det som där förgäves sökes. Utan att kunna ingå på någon detaljkritik har man tvivelsutan rätt att ställa sig ganska skeptisk gent emot resultaten av de till synes ganska vittfamnande forskningar, som verkställts rörande de äldsta generationernas förhållanden. Det måste framhållas, att på fri hand gjorda miljöskildringar med ganska löst underlag i verkligheten aldrig kunna ersätta bristen på riktiga data och att ett hopsamlat material mister en stor del av sitt värde, om det skall inpressas i en på förhand uppgjord ram, som kanske alldeles icke rymmer vad man vill inlägga däri. I båda dessa hänseenden företer den Pauliska släktboken typiska fel. Ehuru författaren erkänner, att »en närmare personlig skildring» av de äldsta generationernas liv »icke gärna låter sig göra» till följd av källornas bristfällighet, försöker han icke desto mindre, att i kapitlet om »Paularnes lif och verksamhet i Österrike» framlocka »en stämningsbild från den tid, i hvilken de lefde, om deras verksamhet och sysselsättning i stora drag och hvad de kämpade för i lifvet.» Han tror sig hava funnit stoffet till en sådan skildring i en redogörelse för den orts historia, där släkten någon tid haft sitt hemvist, och går därvid så långt tillbaka som till 1000-talet, ehuru ättens sannolika stamfader omtalas först så sent som 1523. Och då är att märka, att denne stamfaders samhörighet med de svenska Pauli beror på den mer eller mindre grundade vederhäftigheten av det »torde», varmed författaren beledsagar sitt påstående om hans släktskap med senare generationer, vilken bestyrkes endast av en hänvisning till den av författaren själv uppgjorda stamtavlan. Även rörande de närmast följande leden torde råda en viss oklarhet. Gentemot den äldre, här accepterade uppgiften, att den Wolfgang Paul, som jämte en broder och en brorson 1598 vunno riksadligt stånd, varit fader till Zacharias, som 1625 fick svensk naturalisation, har åtminstone July Ramsay framfört en annan mening, enligt vilken den sistnämnde var son till Hans Pauli och Veronika Zeneggin, d. v. s. de personer, som enligt föreliggande bok skulle varit hans farföräldrar. Ehuru det av de i föreliggande arbete meddelade döds- och födelseår synes antagligt, att hon häri har orätt, står det å andra sidan fast, att Ramsays uppgifter i övrigt rörande familjen bort ägnas större uppmärksamhet än vad tydligen varit fallet.

Ett ej obetydligt utrymme användes av jägmästaren Pauli, för att sannolikhöja sin släkts samhörighet med ätter av samma eller liknande namn, som fortfarande hava sitt hemvist i Österrike eller Italien. För ändamålet presenteras bl. a. en del sigillstammar, som emellertid hava felet att delvis bära andra vapenbilder än den svenska släktens och dess anherrars. Utan att ingå närmare härpå vill anmälaren blott erinra därom, att i äldre tider enligt vanliga begrepp samma vapen väl kunna presumera släktskap mellan personer med olika namn, men att namnligheten, helst när den som här återgår på en skäligen enkel prototyp, ej brukar tillerkännas stort vitsord, när det gäller familjer med olika vapen. Att undantag härifrån kunna anföras, skall dock icke förnekas. Den s. k. finska grenen av släkten Pauli ger själv exempel härpå, då den i stället för sitt eget antog det vapen, som användes av familjen Stjernkors. Detta kan dock förklaras därav, att denna grens rätt att föra något vapen alls får anses omtvistlig (se nedan).

Det torde ej minst genom släktens egna åtgöranden vara allmänt bekant, att den äldre grenen av ätten Pauli eller den, som omfattar samtliga nu levande manliga släktmedlemmar, under mycket lång tid var utesluten från riddarhusets stamtavlor och således ej erkändes som tillhörig ridderskapet och adeln. Förhållandet berodde därpå, att framlidne generallöjtnanten Wilh. Maur. Pauli först några månader före sin död legitimerade sin mångåriga förbindelse med sina barns moder. Den handling, varigenom detta skedde, är för länge sedan överlämnad åt offentligheten (se *Bruzeli* apotekarehistoria, N. F., 1878, s. 408 f.) och har varit använd i den process, genom vilken hans descendenter slutligen tilltvingade sig rättelse i ovanberörda stycke (se Stockholms dagblad 1890 ²²/₁₂). Om denna celebra historia finnes i släktboken ingen antydan. Datum för generalens äktenskap (1800 ¹¹/₂) är uteslutet, hans hustrus första gifte är icke alls omnämnt, och egendomligt nog äro blott två av hans erkända tre barn upptagna i genealogien. Förfaringssättet tyckes vara utslaget för en konsekvent tillämpad regel att endast tala gott om de döde, ty beträffande den s. k. finska grenen möter ett liknande tillvägagående. Här går författaren dock längre och inflikar direkt oriktiga uppgifter, när han påstår, att Anders Pauli d. ä. var gift två gånger. Rätta förhållandet lär väl vara det, som omnämnas i Palmschiöldska samlingen, där det heter, att denne Anders »hade med en ofrälse ogift kvinna, Gertrud Isaksdotter, sonen Anders, major, och två döttrar, gav sen denna frilla åt sin tjänare, Sigfrid Matsson, tog till sig en piga, Elisabet Mattsdotter, blev gift, som efter hans död fick Peder Larsson i Tiura». Strängt taget lärer väl under dessa omständigheter och enligt då rådande sedvänjor den finska grenen haft föga laglig grund att betraktas såsom tillhörande familjen, om icke sonen Anders genom egna förtjänster förvärvat sig en kunglig resolution att trots sin oäkta börd ärva faderns frälsegods. Denna rätt gjordes honom för övrigt stridig av den ovannämnda Peder Larsson, som av Anders själv kallas »en lös karl», men i släktboken förses med adelskap av en i övrigt okänd ätt Knagg.

Om sålunda vissa förhållanden i den Pauliska släktboken knappast kunna sägas blivit på ett uttömmande sätt behandlade, finnas andra par-

tier av boken, som man kunde önska något mera knapphändig. Jag syftar härvidlag icke så mycket på den uppvisade härstamningen från Harald Hårfager och Rollo av Normandie m. fl., eftersom en dylik ättelning ju får anses höra, om ej till de bevisliga verkligheterna, så dock till de mera oskyldiga fåfängligheterna. Men däremot förefaller det, som om en släktbok utan skada skulle kunna inskränka sig till förhållandet av de redan hänsovne och iakttaga måtta, när det gäller de levandes förtjänster. Nu upptager uppräknandet av författarens egna och hans bröders meriter en tjugondedel av boken, vilket i betraktande av ättens ålder och medlemmarnas talrikhet knappast synes motiverat, bortsett därifrån, att något också borde unnas kommande forskare för att därmed utfylla eventuella fortsättningar.

I anslutning till det sagda må här givas rum åt en önskan, att utgifvarne av släktböcker måtte betänka, hurusom första villkoret för dem att lyckas med sin självtagna uppgift att åt ätten skapa ett bestående monument av verkligt värde måste vara en objektivitet, som gör det möjligt för dem att behandla sitt ämne ur minsta möjliga egocentriska synpunkt eller ungefär så som om det gällde en främmande släkt, för vilken de fattat intresse. Endast då blir det möjligt att undvika frestelsen att hoppa över det som är obekvämt och att fylla uti, där det behöves, för att uppnå ett på förhand eftersträvat resultat. Att även om denna grundbetingelse fyllts, det också fordras en del egenskaper därutöver för att åstadkomma ett helgjutet helt, är nog beklagligtvis sant, men får måhända ej alltför mycket framhävas, eftersom ju icke alla familjer inom sig kunna uppleta män av facket, och många släktböcker bortsett från innehållet fylla en uppgift som mätare av bokkonstens höjd inom landet och även på det sättet kunna göra sin nytta.

Smärre meddelanden.

Av Ellen Fries' sedan länge i bokhandeln utgångna *Svenska kvinnor* (del 2 av »Märkvärdiga kvinnor») föreligger 1920 en andra, av Sigrid Björklund omarbetad och utgiven upplaga (Sthlm, Norstedt & söners förl. VI, 470, (1) s. — 20 kr.). Då närmare tre decennier förflutit, sedan arbetet tillkom, är det naturligt att detta i sin ursprungliga form icke i alla stycken kan motsvara forskningens nuvarande ståndpunkt. Särskilt gäller detta trenne av de behandlade personligheterna, Birgitta, drottning Kristina och Fredrika Bremer, rörande vilka en avsevärd litteratur under den gångna tiden sett dagen. Dessa partier äro också av utg. till väsentlig del nyskrivna. Därjämte har åt skildringen av fru Nordenflycht och fru Lenngren ägnats något större utrymme än i första upplagan, varemot fru Brenners biografi förkortats. De övriga äro till innehållet i det hela oförändrade men, som det synes, genomgående stilistiskt lätt retuscherade. Huruvida av pietetsskäl det sistnämnda bort undvikas kan kanske ifrågasättas. Utg. synes, beträffande de omarbetade partierna, samvetsgrant hava tillgodogjort sig den nytillkomna litteraturen. Så ges av drottning Kristina efter tronavsägelsen en betydligt fylligare bild än den Ellen Fries på sin tid kunnat lämna, i det resultatet av Elof Tegnér, C. Bildts, H. Rosengrens m. fl:s forskning inarbetats i framställningen. För sin studie över Fredrika Bremer hade Ellen Fries av tryckta källor att tillgå, utom smärre uppsatser, egentligen endast de av Charlotte Bremer-Quiding utg. självbiografiska anteckningarna och breven; först 1896 utkom Sophie Adlersparres och Sigrid Leijonhufvuds epokgörande levnadsteckning, som sedan följts av en rad studier och bidrag till belysning av de olika sidorna av Fredrika Bremers personlighet. Även Birgitalitteraturen har som bekant på senare tider högst betydligt berikats med arbeten och studier av bl. a. T. Höjer R. Steffen, K. B. Westman, C. Bildt, H. Schück. Det är att hoppas att boken, trots det dyra priset, även i sin nya gestalt skall vinna många nya vänner till de gamla, den redan äger.

Bland bidrag till den svenska memoarlitteraturen 1920 märkes Robert Dicksons *Minnen* (Sthlm, P. A. Norstedt & söners förl. XII, 242 s. — 12 kr.). Efter några inledande släkthistoriska upplysningar följa anteckningar från uppväxtåren i 1850-talets Göteborg jämte kortare karaktäristiker av några bemärkta medlemmar av släkten, varefter förf. övergår till att skildra studieåren i Uppsala 1860—65 och sitt in-

tråde på ämbetsmannabanan. Denna förde honom åren 1867—78 till Skåne, där han gjorde sin tingstjänstgöring och där han bl. a. fick följa handläggningen av det bekanta Tullbergska målet, utförligt skildrat av landshövding S. G. von Troil i hans minnen. Efter erhållet förordnande som revisionssekreterare 1878 tillbragtes de följande åren till 1888 i Stockholm; 1883 erhöll D. förordnande som expeditionschef i finansdepartementet, och hösten 1887 var han Sveriges ombud på sockerbeskattningskonferensen i London. Ministärförändringen i febr. 1880 efter det uppseendeväckande stockholmsvalet hösten förut bragte för D. framgången att förordnas att uppehålla landshövdingebeställningen i Örebro län under den tid dess ordinarie innehavare, P. A. Bergström, var ledamot av det nya statsrådet. Sedan den sistnämnde redan i september s. å. utgått ur ministären och åter tillträtt sitt ämbete, blev D. utnämnd till landshövding i Jönköpings län, varifrån han 1892 erhöll transport till Malmöhus län. 1902 följde utnämning till överståthållare i Stockholm. I sept. 1891 valdes D. av Jönköpings läns landsting till ledamot av 1:a kammaren.

Rörande sin verksamhet på skilda områden inom ramen av denna lyckosamma ämbetsmannakarriär meddelar förf. i särskilda kapitel minnen och erfarenheter. Från de tio åren i Malmö och de åtta som överståthållare ävensom från riksdagstiden flyta dessa givetvis rikligast och erbjuda det största intresset. Malmöhus län befann sig under 1800-talets sista decennium i en period av kraftig utveckling på olika områden. Sockerbetsodlingen tog ett glädjande uppsving, nya municipalsamhällen bildades, järnvägsnätet utvidgades, vägarna förbättrades, lasarettsvården befrämjades o. s. v. Det saknades sålunda icke verksamhet för en driftig och initiativrik länets hövding, och D. grep sig med energi an med de olika uppgifterna. Stundom undgick han icke opposition, så i sockerbeskattningsfrågan, där han förfäktade en höjning av skatten i den mån industrien kunde bära en sådan, så i fråga om den nya, direkta Malmö—Trälleborgsbanan, vars byggande som bekant förorsakade åtskilligt missnöje på vissa håll. Det var vid ett annat järnvägsbygge greve Fredrik Posse uppträdde så egenmäktigt, att länsstyrelsen måste förordna om åtals anställande, som hade till följd, att greven dömdes till fängelse i tre månader. Den nya väglagen förorsakade länsstyrelsen åtskilligt besvär med diverse utredningar. Som ordf. i styrelsen för länslasaretten ställde sig D. i en viss opposition till Medicinalstyrelsen, i det han vid förslag till lasaretsläkare förordade den mest meriterade, såvida denne därjämte gjort sig omtyckt på det ställe, där han förut tjänstgjort. Den s. k. koleraukasen 1893 ogillades av D., som ansåg det oriktigt att göra socknarna till enheter för epidemisjukvården i st. för vissa större distrikt. Mot mul- och klövsjukan 1892 ingrep han verksamt, så ock mot lösdriveriet; till förstärkning av lantpolisen gjordes början till en beriden poliskår, som vid de allt oftare utbrytande strejkerna blev till god hjälp. Om D:s andel i Åkarpslagens tillkomst lämnas några intressanta upplysningar. Från år 1894 till 1902 var D. ordf. i styrelsen för Alnarps lantbruksinstitut, vars omorganisation sistnämnda år han såtillvida beklagar, som inrättningen därigenom syntes honom förlora sin mer självständiga ställning med därav beroende initiativ.

Slutet av anteckningarna från malmötiden ägnas bl. a. åt industriutställningen 1896, i vars styrelse D. var ordförande och i vilken egenskap han sökte verka återhållande på förefintliga tendenser att överskrida de ursprungliga kostnadsförlagen.

Till sina politiska åsikter från början liberal övergick D. med åren allt mer till en konservativ uppfattning, dock utan att intaga någon skarpt utbildad partiställning. Han var bestämd motståndare till grundskatternas och indelningsverkets avskaffande; vad beträffar spannmålstullarna, så erkände han »endast småningom och motvilligt» behovet av sådana men var, sedan de en gång fastställts, övertygad om att de borde bibehållas och motsatte sig ändringar såsom betänkliga och ledande till ytterligare stridigheter. Som ledamot av kammaren följde han principen att icke yttra sig i frågor som föranledde vidlyftig debatt och inskränkte sig till att tala vid de tillfällen, då han som utskottsordförande hade att försvara en åsikt. En viss reservation i fråga om opposition mot regeringen ansåg han även sin ställning som förtroendeman böra ålägga honom. Själv ofta insatt i tillfälliga utskott, var han ingen beundrare av dessa och ansåg i likhet med landshövding Lothigius att frågorna skulle fått en bättre utredning i ett utskott av ledamöter från båda kamrarna. Bland riksdagsärenden intresserade han sig särskilt för den kungl. propositionen år 1898 rörande äkta makars egendomsförhållanden och kunde som .ordf. i tillfälligt utskott medverka till antagandet av det i många tycke alltför radikala förslaget. Mot kraven på utvidgad rösträtt ställde sig D. avvisande, särskilt mot dennas användande som bytesmedel vid lösningen av försvarsfrågan. — Anteckningarna från överståthållartiden utgöra bokens avslutning. Vid D:s tillträde till ämbetet var det förslag om upphävande av överståthållarens självskrivenhet som stadsfullmäktiges ordförande under utredning, vilket 1904 blev lag. D. avstyrkte förändringen såsom bl. a. bidragande till partibildning och partistridigheter inom stadsfullmäktige; ett anbud av konung Oscar att avslå lagförslaget ville han dock icke begagna sig av. Bland ärenden, som varit före under förf:s ämbets tid, beröras bl. a. stadsfiskalsfrågan, förflyttningen av rannsakningsfängelset och dettas tillstånd, ändring av uppboordsväsendet, diverse frågor i samband med stadens allmänna utveckling, representationsfrågor, högtidligheter, furstars och andra besök m. m.; ett särskilt intresse påkalla anteckningarna om storstrejken 1909 och andra tillfällen, då polismakten ställts inför krävande uppgifter. Respekt för lagar och författningar, ett fast men befogenheten ej överskridande utövande av ämbetsmakten utan hänsynstagande till eventuellt missnöje voro de principer, enligt vilka D. som överståthållare sökte rätta sitt uppträdande.

Dicksons minnesanteckningar ha icke den klassiska memoarlitteraturens fängslande egenskaper, men som en bild av »ställningar och förhållanden», som delvis ligga den nu levande generationen nära, förtjäna de den intresserades uppmärksamhet.

Biskop J. A. Eklund har på Sveriges kristliga studentrörelses förslag hopfogat ett par uppsatser och ett föredrag till en samlad bild av *Pontus Wikner* (Sthlm 1919. 61, (1) s. — Kr. 1: 75). Det omedel-

bara intrycket av arbetet är, att förf. torde äga alldeles särskilda förutsättningar att ge den Wiknerbiografi, varpå vi länge väntat. Rent personligt skulle jag önska, att biskopen vände sin starka energi från Wallins psalmbok till en uppgift, som borde vara lockande för en man med hans estetiska och religionsfilosofiska intressen.

Det rent biografiska får i Eklunds bok föga utrymme — härvidlag har Minnesblad av en tacksam vän mer att giva — belysande smådrag äro dock inströdda, t. ex. de av förf. framdragna hyllningsdikterna till »välgöraren» Herman Nordberg med påtagliga impulser från Tegnér's Krigssång och Rydbergs Träsnittet i psalmboken.

Mest givande är utan all fråga slutkapitlet: Wikner såsom representant för svenskt andeliv. Här tecknas med intuitiv säkerhet Wikners förhållande till Schartau—Rosenius, Geijers personlighetsfilosofi, Hegels abstrakta spekulation och Boströms idealism. Sin ställning till den sistnämnda har ju Wikner klart angivit i förordet till 'Om egenskapen och närgränsande tankeföremål' (1880): »Vad Boström av mig väntade, blev jag aldrig; huruvida, när jag blev något annat, detta andra var något, som dugde, eller någonting, som genast skall sopas undan i kulturens skräpvrå, det får framtiden utvisa.»

Tider och omdömen växla. Då domprosten Linnarsson recense-
rade nyss cit. avhandling (Teol. tidskr. 1881), hoppades han, att Wikner skulle komma »till en ståndpunkt, som bättre än den här uttryckta överensstämmde med den kristna tro, vilken såsom vi väl veta, är honom själv dyrbar»; Biskop Eklund är vidhjärtad nog, att utan reservation be-
teckna Pontus Wikner som en bland de mest utpräglade av »dem som i Sverige varit Guds utkorelses män».

H. W.

Under titeln *Svenska märkesmän* (Sthlm, A.-B. Magnus Bergvalls förl. 1919. (2), 43, 36, 44, 43, 37 s., 5 portr. — Kr. 7: 50) har lektor Elias Grip sammanfört fem kortfattade levnadsteckningar över Olof Rudbeck d. ä., Urban Hjärne, Jonas Alströmer, Jakob Berzelius och Samuel Ödmann. Då förf. synes ha tillgodogjort sig förefintlig litteratur (i detalj ha vi dock ej kontrollerat detta), då hans populära framställning har stilistiska förtjänster och då spridandet av kännedom om förgrundsfigurerna i svensk lärdoms- och odlingshistoria är synnerligen behjärtansvärd, förtjänar den lilla boken beaktande av den kunskapssökande bredare publiken. — Av samme produktive förf. föreligger 1920 en »livsbild» av *John Ericsson* (Uppsala, J. A. Lindblads förl. 152 s., portr. m. fl. illustr. — Kr. 5: 50), utarbetad på grundval av tidigare levnadsteckningar såsom W. C. Church's, Cl. Adelskölds, T. Säves m. fl. och med begagnande av brev, anteckningar och tidsningsartiklar, som ställts till förf:s förfogande av fru Sophie Elworth. I fråga om John Ericssons härstamning har förf. emellertid icke uppmärksammat H. Lagergrens utredning i 10:e årg. av Personhistorisk tidskrift, där släktledningen föres tillbaka ända till början av 1600-talet. Även denna bok torde finna sin publik, så mycket mer som John Ericsson och hans verk alltid i hög grad förmått fångsla svensk ungdoms intresse och fantasi.

— Av det av E. T. S. Lund under medverkan av C. Chr. Andersens utgivna stora verket *Danske malede Portrater. En beskrivende Katalog*, D. I: H. 5—8, 2—10, innehållande över 1,000 bilder, de flesta i ljustryck, finnes ännu ett begränsat antal exemplar kvar. Priset är 695 kr. för hela verket; de olika delarna kunna erhållas separat. Intresserade kunna vända sig till distributören för Sverige herr N. V. Hagström, Råsunda, allm. telef. Råsunda 193.

Notiser.

Personhistoriska samfundet

sammanträdde tisdagen den 14 dec. kl. 8 e. m. å restaurang Riche i Stockholm, varvid fil. dr Verner Söderberg höll ett intressant föredrag om »Artur Hazelius' förfäder». Efter föredraget följde sexa och samkväm.

Frågor.

Undertecknad, som för Hamiltonska släktföreningen utarbetar en levnadsteckning över fältmarskalken Gustaf David Hamilton (f. 1699, d. 1788), är tacksam för varje meddelande om i privata arkiv befintliga brev från fältmarskalken och hans närmaste eller annat honom angående källmaterial.

Gunnar Carlquist.
Förste bibliotekarie, Lund.

Vore tacksam få veta, om någon kan meddela, var ett porträtt av frih. Rutger Maclean († 1816) finnes. Svar till

Greve Augustin Ehrensvärd.
Liatorp. Hälsingborg.

Insända böcker.

Från A.-B. M. Bergwalls förl. Sthlm:

GRIP, ELIAS, Svenska märkesmän. Kortfattade levnadsteckningar. Sthlm 1919.

Från Alb. Bonnier:

BORELIUS, HILMA, Carl Gustaf von Brinkman. En ungdomsbiografi från vänskapssentimentalitetens dagar. Sthlm 1916.

— Carl Gustaf von Brinkman under diplomatåren 1792—1810. Sthlm 1918.

LUNDH, LISA, Viktor Rydberg (Svenskar 12). Sthlm 1918.

SYLWAN, OTTO, Oscar Patrick Sturzen-Becker. Hans levnad och författarskap. (Pop. vetensk. föreläsning vid Ghgs högsk. N. F. 16.)

SYLWAN OTTO, En Stockholmskrönika ur C. C. Gjerwells brev. Med en inl. utg. Sthlm 1920.

Från H. Carlsons bokh., Linköping:

WESTLING, B. GOTTFRID W., Ur Linköpings stifts historia 1593—1843. Linköping 1919.

Från H. Geber:

FORSSTRAND, CARL, Sven Rinman. Minnesteckning till 200-årsdagen av hans födelse, på uppdrag av Jernkontoret utarb. Sthlm 1920.

WIGERT, VIKTOR, Erik XIV, hans sinnessjukdom. Historisk-psykiatrisk studie. Sthlm 1920.

Från C. W. K. Gleerup, Lund:

BELLANDER, ULLA, Ur hävden och minnet. Från Skåne och dess huvudstad. Lund 1919.

LUNDGREN, KARL HJALMAR, Konsul N. Persson. Lund 1919.

REUTERDAHL, HENRIK, Årkebiskop Henrik Reuterdahls memoarer. [Utg. av L. Weibull]. Lund 1920.

Från N. J. Gumperts bokh., Göteborg:

FRÖDING, H., Berättelser ur Göteborgs historia under frihetstiden. Gbg 1919.

Från J. A. Lindblad, Uppsala:

ELMBLAD, SIGRID, Jenny Lind. En livsstudie. Upps. 1920.

GRIP, ELIAS, John Ericsson. En livsbild. Upps. 1920.

HOLMBERG, TEODOR, Tidsströmningar och minnen. Ups. 1918.

17—200337. Personhistorisk tidskrift 1920.

Från P. A. Norstedt & Söner:

- DARDEL, FRITZ VON, Dagboksanteckningar 1881—1885. Sthlm 1920.
 DICKSON, ROBERT, Minnen. Sthlm 1920.
 FRIES, ELLEN, Svenska kvinnor. 2:a omarb. uppl. utg. av Sigrid Björklund. Sthlm 1920.
 HEDWIG ELISABETH CHARLOTTAS DAGBOK. 4. 1793—1794, Öfvers. af Cecilia af Klercker, f. Lewenhaupt. Sthlm 1910.
 HERODOTOS' HISTORIA. Övers. av Claes Lindskog. Första delen: 1:a—4:e boken. Senare delen: 5:e—9:e boken. Sthlm 1920.
 LEWENHAUPT, ADAM, Karl XII:s officerare. Biografiska anteckningar. 1. Sthlm 1920.
 SCHÜCK, HENRIK, Messenius. Några bilder ur Vasatidens kulturhistoria. Sthlm 1920.
 SCHÖNBERG, ANDERS, Bref till bergsrådet Adlerwald utg. af Sam Kellin. Med biografi öfver Schönberg samt personregister af O. Wieselgren. Sthlm 1920.
 WÆRN-BUGGE, ELISABETH, En gammal herrgård. Baldersnäs. Carl Fredrik Wærn. Familjepapper ur Baldersnäs arkiv. Sammanförda och utg. Sthlm 1920.

Från Sveriges kristl. studentrörelses förl.:

- EKLUND, J. A., Pontus Wikner. Sthlm 1919.

Från Sveriges skogsägareförbund:

- MATRIKEL ÖVER SVERIGES PRIVATANSTÄLLDA SKOGS- OCH FLÖTTNINGS-TJÄNSTEMÄN. Utg. av Sveriges skogsägareförbund. Sthlm 1920.

Från Wahlström & Widstrand:

- ERDMANN, NILS, August Strindberg. En kämpande och lidande själs historia. 1. Från Klara skola till röda rummet. 2. Genom skärselden till korset. Sthlm 1920.
 JACOBSON, ESTHER, Hedvig Taube. En bok om en svensk kunglig mätress. Sthlm 1919.
 MANDT, MARTIN, Vid Nikolaus I:s hov. En tysk läkares levnadsminnen. Bemynd. övers. från tyskan av Amalia Fahlstedt. 1—2. Sthlm 1920.

Från Victor Åströms förl., Härnösand:

- KALLSTENIUS, GOTTFRID, Blad ur Härnösands historia. Saml. Härnösand 1919.

Från förf.:

- JOHNSSON, PEHR, Anteckningar om Knislinge socken i Kristianstads län. Trelleborg 1920.
 PAULI, JAMES, Adliga ätten Pauli (Paul von Nagerschigg). En släkts öden under fyra århundraden 1500—1920. Berättade. Sthlm 1920.
 PIRA, SIGURD, Esbjörn skrivare till Näs. Linköping 1919.
 PIRA, SIGURD, Norra Vedbo härad år 1542. Bidrag till en ny beskrivning över häradet. Tranås 1950.

PERSON-REGISTER.¹⁾

- Adler**, släkten. 173.
Adlerfelt, Gustaf. 58.
Adlerwald, bergsråd. 217.
Agardh, Emilia. 35.
Agrell, Johannes, kyrkoherde. 84.
Ahlström, Axel. 225.
Ahmed Refik. 161.
Alanus, Abraham, professor. 84.
Almquist, H., professor. 161.
 » J. Ax. 39, 53, 80.
Alstedt, Elisabet Charlotta. 35.
 » Per, prost. 35.
Ameen, Georg Fredrik. 201.
Aminoff, Joachim, överste. 83.
Andersdotter, Märta. 32.
Andersen, C.² Chr. 237.
Andersson, Adolf. 18.
 » Dorotea Sofia. 55.
 » Erik. 196.
Andréen, Johan Aron, grosshandlare. 24.
Annerstedt, Clara Dorothea. 188.
Arndt, Ernst Moritz. 181.
Arnell, Israel, borgmästare. 184.
Arp, Karin. 191, 193, 194.
von Asken, Hans. 140.
von Asp, P. O., envoyé. 178.
Aspelin, Eliel. 46.
van Attendoren, Gotschalk. 142.
 » » Heyneke. 142.
 » » Johannes. 142.
 » » Konrad, rådmän. 142.
 » » Ludvig, rådmän. 142.
von Attendoren, Volmar, rådsherre. 142.
Ausén, Annica. 188.
 » Swen, lektor. 188.
Baatzman, Laurenz. 138.
Backe, J. A., kyrkoherde. 52.
Bäckström, Arvid. 37.
Bagge, Fredrik, prost. 52.
 » Fredrika. 52.
Barck, Lovisa Albertina. 203.
Bask, E. J. 47.
Beckman, Karl. 74.
Beijer, A. 61.
van der Beke, Johan. 133.
Bellijn, Sven, rådmän. 149.
Bengtson, Helge. 196.
Berg, Arvid Olofsson, slaktare. 57.
 » Tor. 156.
Berghel, Alfred. 57.
Bergström, Fredrik Severus, assistent. 35.
 » Johan Jakob. 180.
 » Richard, bibliotekarie. 35, 36.
 » Walborg. 180.
Berkhof, Daniel. 134.
 » Henrik. 134.
 » Herman. 134.
 » Johannes. 134.
 » Johannes, borgmästare. 133.
 » Johannes, rådmän. 142.
 » Rotger. 134.
 » Tilo. 134.
von Bildstein, Christ. Konrad, överste. 83.
Bissmark, Gereke. 139.
 » Johannes. 139.
 » Johannes, borgmästare. 134, 139.
(Bielke), Birgitta Stensdotter. 104.
(Bielke), Knut Stensson. 103.
 » Sten Turesson. 104.
Björck, Elias Daniel, professor. 16.
 » Gustaf Daniel, biskop. 16.
Björkman, Erik. 172.
 » Göran, doktor. 189.
 » Hj. 174.
Biörnsson, Anders, major. 108.
Blaw, Peter. 142.
 » Tideke, rådmän. 142.
von Blessingh, Anna Lovisa. 53.
 » » Johan Adam, major. 53.
 » » Johanna Christina. 53.
Blix, Magnus, borgmästare. 184.
 » Maria Margareta. 21.
von Blixen, Conrad Christ., generallöjtnant. 206.
van Blokland, W. A. B. 173.
Blom från Luggude, släkten. 173.
Bloom, Gustaf Carnot Alexander. 173.
Blöcker, Claus. 8.
Boëthius, Bertil, fil. d.r. 64, 80.
Bolin, E. G., bokbindarålderman. 48.
Bonde, Birgitta Tordsdotter. 105.
 » Brita Christina. 83.
Borelius, Hilma. 67.
Borgstedt, Gustaf, kyrkoherde. 52.
Bournonville, Paul, apotekare. 188.
Brachel, Hans. 196.
Braf, Kerstin Larsdotter. 155.

¹⁾ Utarbetat av G. E.

- Brag, C. J. 52.
 Brakel, Folke. 135.
 » Folquin, borgmästare. 133.
 » Johannes. 134.
 » Otto. 134.
 » Tidike. 134.
 Branzell, Bengt, bergsmekniker. 35.
 » Emanuel, kapellpr. 35.
 » Kristina Gustafva. 35.
 Brasche, Herman, rådmän. 143.
 » Klaus, rådm. 143.
 » Nikolaus. 143.
 Braun, släkten. 173.
 Bredberg, släkten, 173, 174.
 Bremen, Hans. 197.
 Brenner, Elias. 46.
 » Sophia Elisabet. 46.
 Bring, Samuel, E. 58.
 Bromander, C. V., kyrkoherde. 32.
 de Brun, Frans. 132.
 Bröms, Karin Larsdotter. 39.
 Bundsen, Christian, handlande. 52.
 Byttner, Magnus, 82.
 Bårman, Karl Olofsson, borgmästare. 184.
 Bär, Johan, överste. 83.
 Bölia, Märta Nilsdotter. 191, 192.

Calmes, Dorothea. 8, 14.
 » Hans. 8.
 » Maria. 15.
 Carlberg från Värmland, släkten. 37—55.
 Carlberg, tullinspektör. 21.
 » Anna Maria. 21.
 Carlén, Johan Gabriel. 203.
 Carlquist, Gunnar, i: bibliotekarie. 238.
 Cederström, Gustaf. 77.
 » R., frih. 80.
 Chesnecopherus, Nils, professor. 3, 4, 209.
 Claesson, Olof. 2, 3.
 Crispin, Alvin, 141.
 » Ertman. 141.
 » Johannes. 141.
 » Seghebode, rådmän. 141.
 Cruus, Jesper Andersson, landshövding. 82.
- Dahlbergh, Erik greve. 173.
 Dalgren, L. E. 181.
 Dandenell, A., kamrer. 80.
 von Dardel, Fritz. 221.
 » H. L. 62.
 Dassau, Adamina Fredrika Lovisa. 203.
 van Deventer, Markvard, borgmästare. 138.
 Dickson, Robert. 233.
 Didriksson, Clemet. 197.
 Diekn, Broder Jönsson, borgmästare. 139.
 Dimming, Karl Fredrik, kapten. 83.
 Dorph, Sven. 75, 168.
 van der Dussen, släkten. 173.
 Düker, Claus. 197.
 van Dyck, Jacob, burggreve. 5.
 Dän, Jöns Pedersson, borgmästare. 137.

Edth-släkten. 174.
 Ehrenlund, Christina. 85.
 Ehrenström, J. A. 167.
 » Marianne. 166.
 » N. F., general-fälttygmästare. 167.
 Ehrensvärd, Augustin, greve. 238.
 Ekdahl, Jonas, kyrkoherde. 84.
 Ekebon, Adolf Wilhelm, prost. 52.
 » Anders Benjamin, rådmän. 52.
 » Olof Andersson, domprost. 51, 52.
 van Eken, Hans. 140.
 Eklund, J. A. 235.
 » Oscar. 183.
 Elgenstierna, Gustaf. 80, 171, 172, 174.
 Elmblad, Sigrid. 168.
 Elofsdotter, Anna. 34, 35.
 Enander, Mauritz, redaktör. 183.
 Engelbrekts-släkten från Kälkersrud. 173.
 Ericsson, John. 236.
 Eriksdotter, Kerstin. 3.
 Essén, Åke W. 166.
 Estenberg, släkten. 152—155.
 Ewald, Sigfrid. 174.
- Falk, Kristina. 33.
 Fistulator, släkten. 5—31.
 Fleetwood, G. 5.
 » Lars Harald Adolf, frih. 29.
 Fleming, Arnold, rådmän. 143.
 Florell, And., pastor. 48.
 Florin, Johan, komminister. 33.
 » Märta Johanna. 32, 33, 35.
 Florinus, Henrik Mathiae, kyrkoherde. 84.
 Flygare, Axel, doktor. 199.
 » Edvard. 200.
 Flygare-Carlén, Emilie. 199.
 Fogelklou, Emilia. 211.
 Forsberg, Johan, prost. 27.
 » Johanna Elisabeth. 27.
 Forsell, Anna Gustava. 35.
 » Anna Lisa. 35, 36.
 » Gustaf, rådmän. 35.
 Forsstrand, Carl. 74, 174, 175.
 Friberg, H. 84.
 Fries, Ellen. 233.
 Fris, Tideman, borgmästare. 133.
 Fryxell, släkten. 172.
 Fröding, Gustaf, skald. 35, 36.
 » Gustaf Ferdinand, löjtnant. 35.
 » Jan, brukspatron. 35.

Geijer, släkten, 172.
 » Bengt Gustaf d. ä., brukspatron. 53.
 » Christina Engel. 53.
 » P. A. 172.
 » Sara Maria. 35.
 von Gerber, Tage. 70, 172.
 Gest, Görgen. 139.
 » Werner, borgmästare. 139.
 Geysmar, Arnold. 141.
 » Gottschalk. 141.
 » Hans. 141.
 » Heinrich, kyrkoherde. 141.
 » Helmich. 141.
 » Helvig. 141.
 » Johannes, rådmän. 140.
 » Peter. 141.
 » Tideman. 141.

- Gjörwell, C. C. 217.
 Glad, Michel Larsson, postmästare. 149, 150.
 Grauers, Sven. 163.
 Greveroden, Alf, borgmästare. 134.
 » Alf. 135.
 » Evert, rådman. 138, 143.
 » Heinrich. 134, 136.
 » Jakob. 134.
 » Ludvig. 135.
 » Peter. 134.
 Griese, Anna Margareta. 188.
 » Magnus, borgmästare. 188.
 Grip, Elias. 64, 236.
 (Griphufvud), Algot Magnusson. 93, 102.
 Grote, Gobelius. 134.
 » Hannekin. 134.
 » Henrik, rådman. 143.
 » Johannes. 134.
 Grotte, Albert, borgmästare. 134.
 Grubbe, Johan Karl, överste. 83.
 Grönwall, F. W., hovrättsråd. 80.
 Gullberg, Hjalmar. 68.
 (Gumsehufvud), Gustaf Karlsson. 104.
 de Gustrowe, Tideman. 140.
 Gyllencreutz, Albert, kapten. 83.
 Gyllenspets, Svante Reinh., överstelöjtnant. 83.
- H**agström, Hilda Dorothea. 201.
 » N. V. 237.
 Hall, B. Rud., lektor. 176.
 Hallerman, P., kandidat. 162.
 Hamberg, Edla. 174.
 Hambræus, Olof, borgmästare. 184.
 Hamilton, Gustaf David, fältmarskalk. 238.
 Hammarström från Dalarne, släkten. 173.
 Hamn, Anna Lisa. 35.
 Hansdotter, Anna. 3.
 » Kerstin. 3.
 Hansson, Claes. 3.
 » Sven. 3.
 Haquonsson, Magnus, riddare. 143.
 Hauch-Fausböll, Th. 71.
 Hedar, Sam. Arson. 198.
- van Heden, Arent. 133.
 » » Henrik, borgmästare. 133.
 Hedman, Kristina. 35.
 von Heijne, adl. ätten. 173.
 » » Lennart. 173.
 Heinrichsdotter, Cecilia. 11.
 Heinrichson, Jürgen, rådsförvant. 11.
 Hellström, L., k. sekreterare. 15, 16.
 Henriksson, Hans, borgmästare. 1, 3.
 » » Karl. 198.
 Herlenius, Emil. 155.
 Hermanshultssläkten. 82.
 Hierta, Anna Maria. 22.
 » » Lars, kaptenlöjtnant. 22.
 Hildebrand, E., riksarkivarie. 1, 80.
 » » S., fil. d.r. 80, 199.
 Hillgren, Bror. 78.
 Hjärne, H., professor. 161.
 Holm, T. 147.
 Holmberg, Anton. 75.
 Holmström, Maria. 168.
 Hoppener, Claus. 139.
 » » Detlef. 139.
 » » Hans. 139.
 » » Johannes, borgmästare. 139.
 Horn, Arvid Bernhard. 163.
 » » Hinze, rådman. 143.
 » » Karl Henriksson. 192.
 Hult, Karl. 173.
 » » O., med. doktor. 1, 173.
 Hultman, Charl. Lovisa. 188.
 » » Magnus, inspektör. 188.
 Humble, Gustaf Adolf, bi-skop. 85.
 Hummel, släkten. 173.
 » » Hans, borgmästare. 53.
 Hvitfeldt, J. A., häradshövding. 22, 24.
 Hülphers, Maria. 29.
 Häger, Anders. 14.
 Hökeflycht, Beata. 110.
 » » Christopher. 110.
 » » Margareta. 110.
 » » Olof Jöransson. 109, 110.
- J**ansson, Marten, tullförvaltare. 11.
 Jensen, A., doktor. 183.
 Jernsköld, Johan, kapten. 83.
 Josten, Catalena. 6.
 Junbeck, Theodor, kyrkoherde. 84.
 Jönsson, Lars, kamrerare. 4.
- K**agge, Erik, ståthållare. 82.
 Kallendorp, Bertold, rådman. 143.
 Kansten, Everhard, rådman. 135.
 » » Evert, rådman. 142.
 Karlberg, Gustaf Tiodolf, komminister. 173, 207, 208.
 Kastorp, Michel. 143.
 Kempensfelt Jonas, överste. 83.
 Key, Ellen. 65.
 Kijl, Kurt, amiral. 82.
 » » Söffin, ståthållare. 82.
 Kitz, Christopher, bagare. 108.
 » » Katarina. 108.
 » » Margareta. 108.
 Kleberg, Johan. 69.
 Klemming, G. E. 76.
 Kleneberg, Johannes. 136.
 Knuss (Knutsson), Maria. 13.
 Kock, E. 1, 145, 210.
 Konow, John. 173.
 von Kothen, C. A. 79.
 Krantz, C. 160.
 Krok, Gustaf, major. 83.
 Kronberg, släkten. 173.
 Krook, Hjalmar. 174.
 Kruse, Sigvard Algotsson, ståthållare. 82.
 Kruze, Gyze. 133.
 Kugelberg, Johan Olof, häradshövding. 55.
 » » Kugelberg, Wilhelm, överingenjör. 37, 55.
 » » Wilh. Magnus, häradshövding. 55.
 (Kuse), Erik Karlsson. 107.
 Kühn, Anna. 8.
 van Kyren, Egard. 93.
 » » Lyder. 93.
 » » Mekthild Lyders dotter. 102.

Indebetou, Govert. 67, 80.

- Lagerberg, S. C. A. P:n. 173, 174.
- Lagerbielke, Frans. 9.
 » Johan Eugeni-
 us. 9.
 » Ratke. 9.
- Lagerlöf, Daniel, reg.-skri-
 vare. 35.
 » Daniel Johan, kyr-
 koherde. 35.
 » Erik Gustaf, löjtnant. 35.
 » Selma, fl. d:r. 35, 36.
- Langetwe, Anna Handers-
 dotter. 11.
 » Harder Söf-
 ringhson, kam-
 rerare. 11.
- Larsdotter, Elin. 2, 4.
 » Karin. 4.
- Larsson, Lars. 2.
 » Per, mästersed. 34.
- Laurin, Johan, överste. 83.
 (Lejon), Algot Brynjulfsson, 93, 95.
 » Knut Brynjulfsson. 95.
 (Lejonansikte), Anund Jons-
 son. 93, 104.
 » Arvid Benkts-
 son. 105.
 » Benkt Arvids-
 son. 105.
 » Eliana Ar-
 vidsdotter. 105.
 » Ingeborg Ar-
 vidsdotter. 105.
 » Kristina A-
 nundsdotter. 104.
- Leijonhufvud, K. K:son, frih. 162.
 » S. A., presi-
 dent. 62.
 » Sigrid. 164.
- Lemnius, släkten. 173.
- Lenngren, Anna Maria. 32
 —36.
 » Carl Peter, kom-
 merseråd. 33, 35.
- Leufvén, Edv. 77, 182.
- Lewenhaupt, Adam, hovmar-
 skalk. 60, 80, 222.
- Lewenhaupt, Adam Ludvig. 59.
 » Claës C:son. 172, 228.
- Levertin, Alfred, med. d:r, 56, 57.
- Lillie, Johan Abraham, över-
 ste. 83.
 » Peder, öv.-löjtn. 83.
- Lilliehöök, E. B:son. 83.
 » Gabriel, löjtnant. 83.
 » Måns Bängtsson. ståthållare. 83.
 » Virginia Chri-
 stina. 83.
- Lind, Jenny. 75, 168.
- Lindhagen, Carl. 183.
- Lindormsson Grytegiutare,
 Claes. 2, 3.
- Lindqvist, Anders, inspektör. 22, 23, 24.
- Lindström, Edh-släkten. 174.
 » Turegårdssläkten. 174.
- van Loo, Enneke, riddare. 141.
 » » Henrik, riddare. 141.
 » » Henrik, rådmän. 141.
 » » Johannes, rådmän. 141.
 » » Landolf. 141.
 » » Markwart, riddare. 141.
- Lorich, Sören. 149, 150.
- Lovisa Ulrika, drottning. 164.
- Lund, David, biskop. 85.
 » E. T. S. 237.
- Lundh, Lisa. 220.
- Lundberg, Bengt, lektor. 162.
- Långström, Erland. 224.
- Lörenberg, Engelke, borg-
 mästare. 138.
- Maclea, Rutger, frih. 238.
- Malm, i Jakobstad, släkten. 174.
- Malmsköld, Casper, överste. 83.
- Malmstedt, Anders Magnus, läroverksad-
 junkt. 32.
 » Magnus, profes-
 sor. 32, 33, 35.
- Mannerfelt, ätten. 174.
- Mannerheim, Carl Gustaf
 Emil, frih. 174.
- Marggraff, vice president. 48.
 » A. S., kemist. 48.
 » Agneta Eleonora. 48.
 » C. M. 48.
 » Carl Gustaf, kas-
 sör. 48.
 » Johann Georg, pa-
 stor. 48.
 » Johanna Elisabet. 48.
 » Marg. Hedvig. 48.
- Marstrand, Vilhelm. 174.
- Matsen, släkten. 5—31.
- Meideborgh, Jurgen, borg-
 mästare. 139.
- Meisner, Gottfrid. 9.
- van Memel, Alanus. 133.
 » » Godfridus. 133.
 » » Gödeke, borg-
 mästare. 133.
 » » Johann. 133.
 » » Ludeke. 133.
 » » Tiedeman. 133.
 » » Wolter, råd-
 man. 133.
- Messenius, J. 214.
- Michelsdorp, Kristofer. 102.
- Moberg, Gustaf. 227.
- Moller, Arvid, överste. 53.
 » Wilh:a Carolina. 53.
- Morkerken, Albert. 142.
 » Gottschalk. 142.
 » Konrad. 142.
 » Tomas. 142.
- Munthe, f Hålsingborgssläk-
 ten. 174.
- Muurman, Olof, tullskri-
 vare. 149, 150.
- Müller, släkten. 174.
 » Isaak, major. 83.
- van der Mysten, Alf, rådmän. 144.
- van der Mölen, Boldewin,
 rådmän. 142.
 » » » Hans. 142.
- Nagel, Bertold. 136.
 » Johannes. 136.
 » Johannes, borgmä-
 stare. 136.
 » Konrad. 136.
- Naghel, Wilkin. 143.
- Nahlbäck, Christina. 108.
 (Natt och Dag), Bo Bosson. 102.
 » » » Karl Näs-
 konungs-
 son. 92.

- (Natt och Dag), Märta Bos-dotter. 102.
 Nerman, Birger. 172.
 Nilsson, Anders. 196.
 » Olof. 2.
 » Peder, 192, 196.
 Nissen, Catharina Maria. 15.
 » Erik. 15.
 Nordblom, Johan Fredrik, grosshandlare. 29.
 Nordensvan, C. O., general-major. 162.
 Noreen, Arvid. 71, 172.
 Norlind, Tobias. 168.
 Nyenborg, Didrik. 144.
 » Everhard. 144.
 » Gerd. 144.
 » Heinrich. 144.
 » Johannes. 144.
 » Ludeke. 144.
 » Tideke, rådmän. 144.
- Olai**, Andreas, diplomat. 1.
 » Benedictus, k. livmedicus. 1—4, 145.
 » Nils. 2.
 Oldenburg, släkten. 174.
 Olofsdotter, Kristina. 3.
 » Maria. 3.
 Olofsson, Kerstin. 3.
 » Lars. 3.
 Olsson, Grels. 109.
 » Sven. 209.
 von Otter, A. J. B. 55.
 » » Casten Fredrik, frih. 17.
 Oxehufvud, Anders Olofsson, ståthållare. 82.
 (Oxenstierna), Arvid Bengtsson. 103.
 » David Bengtsson. 103.
 » Elin Arvidsdotter. 102.
 » Nils Jönsson. 106.
- von **Palmbach**, Krist. Mauritz, kapten. 83.
 Passy, Edmund, professor. 155.
 Pauli, adl. ätten. 229.
 » James. 229.
 Paulin, Johan. 189.
 Persson, Christopher. 107.
 Petersson, John. 48.
 » Tideke. 135.
- Pettersson, Anders, bagare. 108.
 Pfeffer, släkten. 173, 174.
 von Pfuel, Friedrich. 205.
 Piper, Karl. 174.
 Planting-Gyllenbåga, Carl Gustaf, överste. 83.
 Plescow, Johannes, rådmän. 141.
 Pleskow, Johannes. 140.
 Poignant, släkten. 71.
 Pollet, J. F., överste. 167.
 Poppelman, D., prost. 48.
 Porse, Birgitta Magnusdotter. 102.
 Posse, Görvel Lagesdotter. 110.
 » » Knut. 103.
 Priwalk, Peter. 145.
 Pyttner, släkten. 82.
 Pålman, A., kapten. 80.
- von **Rappolt**, Th. B., brukspatron. 51.
 Reiss, Katarina Kristina. 153.
 154.
 Rembeke, Herman, rådmän. 144.
 Retlaghe, Johannes. 140.
 Reuter, Johan Hindersson, landshövding. 82.
 Reutersvärd, K. A. H. 174.
 Ribbing, Nils, överste. 83.
 Ridderhjelm, Hans Isaac, general. 83.
 Ringborg, Edvard. 82.
 von Roderlo, Bernhard. 136.
 Rogh, Birgitta. 27.
 Roos, i Jakobstad, släkten. 174.
 Rosenhane, Gustaf. 191.
 (Rosenhane), Johan Jöransson. 191, 192, 193, 194.
 » Jöran Johansson. 191, 196.
 Rosenhane, d. y., Schering. 191.
 Rosenquist, Sophia. 109.
 Rosenstråle, Erik Jönsson. 107.
 » N. Eriksdotter. 107.
 Rothusen, Tideman, rådmän. 143.
 Rudbeck, Joh., frih. 80.
 Rudbeckius, Johannes. 176.
 Rudén, Kristina. 33.
- Rudén, Sven, kyrkoherde. 33.
 » Torsten, biskop. 33, 34.
 Rudenhjelm, Bengt, statskommissarie. 33, 34.
 Rudenius, Håkan, komminister. 33, 34.
 Rudenschöld, Karl, greve, statsråd. 33, 34.
 Rudin, W. 77.
 Runeberg, släkten. 174.
 Rydberg, Viktor. 220.
 Rydingsvärd, Johan Erik, överste. 83.
 Rynning, Erik Eriksson, amiral. 82.
 » Peder. 106.
 Rynning, släkten. 72.
 Röding, Gudmund Andersson, borgmästare. 74.
 Rösiö, P. J. 183.
- Sabancorus**, Nils Hansson. 1, 3.
 Saebroensis Burea, Marg. Hansdotter. 183.
 Sandmark, Elisabet Maria. 35.
 Santesson, Anna Dorothea. 17.
 » Berndt Harder, kommerseråd. 16, 22, 24.
 » Bernhardina. 17.
 » Carl Gustaf, fil. d.r. 21.
 » Carl Gustaf, professor. 21.
 » Elisabeth Ulrica. 16.
 » Gustaf B., grosshandlare. 15, 16.
 Saxon, J. L. 183.
 Schaar, Claes Johan, prost. 200.
 » Gabriel, pastor. 200.
 Schagerström, A. 172.
 Schale, Ingeborg. 29.
 Schalin, Zachris. 174.
 Schartau, S., lektor. 162.
 Schelin, Carl, redaktör. 183.
 Schemmen, Arnold. 140.
 Schmedeman, Johan, överpostdirektör. 147.
 Schmerfeldt, Catharina Charl. 55.
 Schmideberg, Johan, överste. 83.
 Schmitter, Elisabeth. 8.

- Schück, H. 166, 214.
 Schönberg, Anders. 217.
 Seidelius, Brita. 35.
 » Elof, prost. 35, 36.
 Seth, Johan, guvernements-
 sekr. 49.
 » Lorentz. 8.
 » Ratke. 6.
 von Seth, Gabriel, greve,
 riksråd. 8.
 » » Johan, sekre-
 rare. 8.
 » » Magdalena. 49,
 50.
 Setterdahl, Axel, kommini-
 ster. 207.
 Silfverbrand, Erik. 110.
 Silversvärd, Lars Larsson,
 öv.-löjtnant. 83.
 Skytte, Johan. 156.
 Sköldunga-ätten. 172.
 Smed, Bertold. 140.
 » Johannes, borgmästa-
 re. 140.
 Smith, Edv., v. häradsh. 203.
 » Roger Wilhelm. 204.
 » Salomon Adrian,
 apotekare. 199.
 Snakenborg, Claus. 102.
 » Gerard. 102.
 » Heijne. 101.
 Snoilsky, Carl. 76.
 Sodde, Gerd, borgmästare.
 139.
 » Hans, rådmän. 143.
 » (Sode), Henrik. 143.
 » (Zode), Johannes.
 143.
 Spaak, Kerstin Olofsdotter.
 38, 41.
 Spak, H. F. 183.
 (Sparre), Margareta Karls-
 dotter. 104.
 » Märta Ulfsdotter.
 103.
 » Ulf Benktsson. 103.
 Spens, Gabriel, greve, fält-
 marskalk. 205, 206.
 Stavenow, L., professor. 161,
 178.
 Stecksén, Birger. 60.
 Stenbock, Magnus. 147.
 af Stenhoff, Gustafva Caro-
 lina Fredrika.
 154.
 » » Kristian. 153.
 Stephani, Benedictus. 3.
 Stern, Gustaf. 224.
 Stiegler, Margareta. 203.
 Stille A. professor. 161.
 (Stjerna), Gert Jonsson. 106.
 Stjernblad, Josua. 9.
 Stjernhielm, Otto Johan,
 kapten. 83.
 Stiernskiöld, Jöran Klasson.
 192.
 Stroh, Eberhardt, major. 42.
 » Elisabeth Agnes. 42,
 43, 49.
 Strokirk, Engelborg, 53.
 » O. F. 173.
 Stråle, Olof, president. 82.
 Stureätterna. 89—106.
 Starzen-Becker, Oscar Patrik.
 219.
 Sundeman, Henrik, kapten-
 löjtnant. 189.
 » Henrik, mön-
 sterskrivare.
 189.
 » Jonas, reg.-skri-
 vare. 188.
 » Karl Henrik,
 kronofogde.
 189.
 » Kristina Bertils-
 dotter. 189.
 » Olof, kronoläns-
 man. 189.
 Svanberg, Victor. 220, 221.
 Svart, Gottschalk, rådmän.
 140.
 » Verner Henriksson.
 136.
 Svarte, Arnold, rådmän. 142.
 » Herman. 138.
 » Tideke. 138.
 » Tideman, borgmästa-
 re. 138.
 Svenonis, Lars, magister. 1.
 Svensdotter, Ingeborg. 3.
 » Ingegärd. 3.
 Svenske, Anna. 39.
 » Petrus, kyrkoher-
 de. 39.
 Svensson, Sigurd, agronom.
 183.
 Sylvan, Otto. 217, 219.
 Sylvander, Peter. 14.
 Söderberg, Gösta. 180.
 » Hedvig. 180.
 » Lars Johan. 180.
 Söderling, Laurentius. 162.
 Södersteen, H. 173, 174.
 Tan, Erik, rådmän. 143.
 Tawast, Joh. Henr., general.
 203.
 Tegner, släkten. 174.
 Tegnér, Esaias, biskop. 35,
 36.
 Tegnér, Esaias, kyrkoherde.
 35.
 Teit, Jacob Larsson, k. fogde.
 2, 4.
 » Lars Mattsson. 4.
 Terserus, Elaus, prost. 183.
 Tersmeden, Carl. 178.
 Tessin, Carl Gustaf. 164.
 Tham, Maria. 50.
 Thomson, N. H. 204.
 Thunberg, Sven, professor.
 80.
 Thyselius, Carl, superinten-
 dent. 23.
 Tingwall, Birgitta. 50, 51, 53.
 » Lars, brukspatron.
 50, 51.
 to der Ere, Herman. 142.
 Toll, Hans, kammarherre. 80,
 205.
 Topelius, Z. 174.
 Tornérhjelm, Jonas Abr.,
 häradsh. 200.
 (Tott), Erik Axelsson. 103.
 Tott, Håkan. 102.
 (Tott), Ingeborg Åkesdotter.
 105.
 » Åke Axelsson. 105.
 Trolle, Birger. 105.
 Trägårdh, Erasmus Thomæ,
 domare. 188.
 » Lauritz, kyrkoh.
 188.
 » Simon, prost.
 188.
 » Sven, byrådirek-
 tör. 188.
 » Thomas, notarie.
 188.
 Tre Rosor, Ture Jönsson,
 riksråd. 82.
 Tuchler, Anna. 9.
 Tufvesson, Theodor. 85.
 (Två vingar), Ramborg Is-
 raelssdotter. 104.
 Törnblom, släkten. 174.
 Törnebohm, J., kapten. 83.
 Uddgren, H. E. 59.
 Uggla, släkten. 172.
 » A. Hj. 172.
 » Torsten. 68.
 Uhr, släkten. 174.
 Ulfåna, ätten. 107—110.
 (Ulfånasläkt), Karl Karlsson.
 102.
 Ulnerus-Ulner, släkten. 174.
 Ummereise, Erik. 102.
 Uppström, Aivva. 183.

- Vælløghe, Kordh, rådman. 142.
 Valentin, Hugo. 182.
 Van dem Velle. 140.
 Vennervik, Elisabet Maria. 35.
 Vrese, Fredrik. 140.
 » Jakob, borgmästare. 139.
 Vruwenloff, Martinus, rådman. 143.
- Waalder, f. Rynning, Fredrik. 72.
 Wager, Lars Svenonis. 3.
 Wahlström, Bryngel. 32.
 » Lydia. 214.
 Waldenström, P. 182.
 Wallin, Johan Olof. 64.
 » S. 50.
 Wallroth, Elisabet Lovisa. 35.
 Wankelmut, Mickel. 108.
 Warmeskerke, Gotschalk. 136.
 Warnmarck. P. O. 47.
 (Wasa), Johan Kristersson. 105.
 Wass, Carl Henrik. 78.
 Weber, Anna Dorothea. 51, 53.
 » Bastian. 51.
 » Christina Maria. 51.
 » Gerhard, handl. 51.
 » Johan P., bildhuggare. 51.
 » Nils, köpman. 46.
 Wendelin, Anna Elisabeth, 42, 49.
 Werander, Carl G., kyrkoherde. 84.
 van Werdhen, Tidman. 143.
 Werner, Johan Elias, reg.-pastor. 206.
 Wernstedt, Christoffer, översete. 83.
- Wertmüller, släkten. 170.
 van der Wesen, Jakob. 136.
 » » » Tideman. 136.
 Wester, Joachim. 197.
 Westerlund, släkten. 175.
 » Oscar. 175.
 Westersköld, Regina. 152, 153.
 Westfal, Arnold, biskop. 137.
 » Arnold, rektor. 137.
 » Eberhard. 136.
 » Henrik, borgmästare. 139.
 » Herman, rådman. 139.
 » Johannes, borgmästare. 136.
 » Konrad. 139.
 » Lambert, borgmästare. 137.
 Westphal, Lambert. 135.
 Westin, släkten. 175.
 Westling, B. G. W. 216.
 Westman, släkten. 175.
 Wieselgren, Per. 183.
 Wijkmark, H. 65.
 » H. 217.
 Wikner, Pontus. 235.
 Wilskman, Atle. 171, 173, 174.
 Winsch, Claes, tullkontrollör. 149.
 (Winstorpaätt), Märta Benktsdotter. 105.
 Wippenvorde (Wippenford), Alf. 143.
 » (Wippenfort), Alverus. 143.
 » (Wippenfördh), Heuzekinus. 143.
 » Herman. 143.
 » Johannes, rådman. 143.
 » borgmästare. 140.
- Witt, släkten. 81.
 » Otto, pastor. 81.
 Witting, Christoffer Georg, översete. 83.
 von Wolfradt, Baltzar Philip, general. 83.
 Wrangel, ätten. 175.
 Wrangell, Georges, baron. 175.
- Zengerlein, Catharina. 22.
 Zetterstéen, K. V., professor. 161.
- Ågren, Anders, komminister. 35, 36.
 » Johan, komminister. 33—36.
 » Johan, prost. 35, 36.
 » Kajsa Kristina. 35.
 » Maria. 33, 35.
- Ålanning, Peter Finvidsson, rådman. 142.
- van der Ördén (Ore), Diderik, rådman. 142.
 van Ördén, Helmich Didriksson. 142.
 » » Helmich Hermansson. 142.
 van der Ore (Ördén), Diderik, rådman. 142.
 (Örneflycht), Arn Uddesson. 109.
 Örneflycht, Måns Uddesson. 110.
 (Örneflycht), Udde Bengtsson. 109.
 Örneflycht, Ursilla. 109, 110.
 Östergren, Axel, apotekare. 199.
 Östman, N. 2, 132, 146, 210.

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

TJUGONDEFÖRSTA ÅRGÅNGEN

1920

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

SUNE HILDEBRAND

SAMFUNDETS SEKRETERARE

STOCKHOLM 1921

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

2C0337

INNEHÅLL.

Till Benedictus Olai's släktförbindelser. Av <i>Ebbe Kock</i>	1
Släkterna Fistulator och Matsen. Av <i>Georg Fleetwood</i>	5
Anna Maria Lenngrens litterära påbrå. Av <i>C. V. Bromander</i>	32
Carlbergsalbumet (1638—1732). Av <i>Arvid Bäckström</i>	37
Alfred Levertin †. Av <i>Alfr. Berghel</i>	56
Till de medeltida Stureätternas genealogi. Av <i>Gottfrid Carlsson</i>	89
Adliga ätten Ulffana nr 153. Av <i>R. N—r</i>	107
Gustaf III:s politiska debut. Av <i>Nils Forssell</i>	111
Stockholms borgmästare och rådmän i äldre tid, tillägg och rättelser till festskriften	
Stockholms rådhus och råd, 2. Av <i>Frans de Brun</i>	132
»Ingrid Svenonis Olai». Av <i>Nils Östman</i>	145
Ett brev från Magnus Stenbock. Meddelat av <i>T. Holm</i>	147
Ett porträttgalleri på en uthusvind. Av <i>Emil Herlenius</i>	152
Några Rosenhaneana. Av <i>Sam. A:son Hedar</i>	191
Tvenne brev från Emilie Flygare-Carlén. Medd. av <i>Sune Hildebrand</i>	199
»Regementets kalk». Av <i>Hans Toll</i>	205
Axel Setterdahl och Gustaf Karlberg †. Av <i>V. Lj—s</i>	207
En replik. Av <i>Ebbe Kock</i>	209
Genealogisk bibliografi	172
Svenska porträttarkivets verksamhet	185
Recensioner	58, 156, 211
Smärre meddelanden	73, 176, 233
Notiser	80, 187, 238
Frågor och svar	82, 188, 238
Insända böcker	86, 190, 239
Rättelser	85
Register	241

Illustrationer.

Porträtt av Maria Fistulator (g. Seth), Dorothea Elizabeth Matsen (g. Santesson), Anna Maria Matsen (f. Hierta), grossh. L. H. Matsen, Johanna Elizabeth Matsen (f. Forsberg), Laurentia Charlotta Matsen; Johan Börjesson, Christina Börjesson (f. Spaak), bisk. Johan Carlberg, Johan Eberh. Carlberg, Bengt Wilh. Carlberg(?), Magdalena v. Seth (g. Carlberg); kanslirådet Olof Estenberg, prof. Petrus Estenberg, fältkamrerare Gabriel Estenberg, hovrättsrådet Karl Estenberg, prof. Per Estenberg, Regina Westersköld (g. Estenberg), Katarina Kristina Reiss (g. Estenberg), Gustafva Carolina Fredrika af Stenhoff (g. Estenberg), lagman Kristian af Stenhoff. Övr. illustr.: Örgryte gamla kyrka, Carlbergsalbumet (främre och bakre pärmens insida).

INNEHÅLL.

	Sid.
Några Rosenhaneana. Av SAM. A:SON HEDAR	191
Tvenne brev från Emilie Flygare-Carlén. Medd. av SUNE HILDEBRAND	199
»Regementets kalk». Av HANS TOLL	205
Axel Setterdahl och Gustaf Karlberg †. Av V. LJ—S	207
En replik. Av EBBE KOCK	209
Recensioner	211
Nyare genealogisk litteratur	228
Smärre meddelanden	233
Notiser	238
Frågor	238
Insända böcker	239
Register	241

Redaktionens adress är *Kungl. biblioteket, Stockholm 5.*

STOCKHOLM 1921. KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER. 200337